

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN DOĞUM ÖNCESİ CİNSİYET SEÇİMİ

Ahmet EKŞİ*

Öz

Doğacak çocuğun cinsiyeti, aşılanma (döllenme) sırasında kesinleşmekte ve bu da yumurtaya giren sperm hücrelerinin taşıdığı cinsiyet kromozomunun çeşidine göre olmaktadır. Bu durum anne babanın doğacak çocuklarının cinsiyetini tıbbi yardımla seçebilmelerini de mümkün kılmaktadır. Tıp ilminin bu konuda üzerinde çalıştığı ve önemli ölçüde başarı sağladığı başlıca yöntemler ise "sperm ayrımı" ile "Preimplantasyon Genetik Tanı" yöntemleridir.

İslam dini, insan ve toplum için yararlı olabilecek her türlü çalışmayı teşvik eder. Fakat bunların hukuki, ahlaki ve manevi değerler açısından problem oluşturacak ve insanlık için tehlike arz edecek noktalara getirilmesine izin vermez. Bu açıdan bakıldığında doğacak çocukların cinsiyetinin belirlenmesi, cinsiyet ayrımcılığına ve cinsiyetlerin dağılımı konusunda var olan dengenin bozulmasına yol açabileceğinden, herhangi bir zorunluluk olmadıkça yapılması caiz görülmemiştir. Cinsiyet seçimine yönelik müdahaleler ancak tedavisi cinsiyet tercihinine bağlı olduğu kesin olarak tespit edilmiş olan kalıtsal bir hastalığı önlemek gibi zaruri bir durumda hukuka uygun kabul edilebilir.

Anahtar Kelimeler: İslam hukuku, cinsiyet seçimi, embriyo, tıp, tedavi.

Abstract

Prenatal Gender Selection of Islamic Law

Future child's sex is determined during vaccination (fertilization) the spermatozoid into the egg carries and this is according to the type of sex chromosome. This situation arising from the children's parents also enables you to choose the sex of medical assistance. Medical science is working on this issue and provide a significant achievement of the main methods of "sperm separation" and "Preimplantation Genetic Diagnosis" methods.

* Yrd. Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, aeksi72@hotmail.com

In the Islam, people and encourages all types of studies that may be useful for the society. But it's legal, moral and spiritual values can create problems in terms of danger to humanity and to endorse the introduction of points. From this perspective, arising from the determination of the sex of children, gender discrimination and gender could lead to deterioration of the balance that exists on the distribution, unless there is a necessity to any violation of the law. Interventions for the treatment of choice, but depending on gender, gender preference is an inherited disease which has been determined with certainty as to prevent lawful a situation can be considered essential.

Key words: Islamic law, gender selection, embryo, medicine, treatment

Giriş

Evlenmek ve çocuk sahibi olmayı istemek insanların en tabii haklarından. Ancak bazı anne ve babalar, ekonomik ve sosyokültürel nedenlerle tercihlerini bir cinsiyetten yana kullanarak, çocuklarının erkek ya da kız olmasını isteyebilmektedirler. Bu nedenle gebelikten önce veya gebelik esnasında bebeğin cinsiyetinin belirlenmesine yönelik uygulamalar her zaman ilgi çeken bir konu olmuştur. Bu bağlamda hemen hemen her toplumda bu konu ile ilgili üretilmiş ve halk arasında anlatılagelen bazı geleneksel uygulamalara rastlamak mümkündür.

Tarihi süreç içerisinde tıp alanında yaşanan gelişmeler her geçen gün geleneksel yöntemlerin inandırıcılığını biraz daha azaltmaktadır. Özellikle son yıllarda genetik üzerinde yapılan başarılı çalışmalar, bu alanda çok önemli gelişmelerin yaşanacağını haber vermektedir. Zira insanın genetik yapısı üzerinde uzun zamandır çalışmalar yürüten iki bilim adamı, Dr. Craig Venter ve Dr. Francis Collins'ın 26.06.2000 tarihinde dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'un teşvikiyle çalışmalarını birleştirerek kamuoyuyla paylaştılar. Toplantıya öncülük eden Clinton, yapılan bu çalışmaların amacını şöyle açıklamıştı. "Bugün, biz Tanrı'nın hayatı yaratırken kullandığı dili öğreniyoruz. Tanrı'nın bu kutsal armağanının karmaşıklığı, güzelliği ve olağanüstülüğü karşısında huşu içinde ilerliyoruz. Buengin bilgiyle birlikte insanlık, hastalıkları iyileştirme konusunda çok önemli bir eşiğe geldi."¹

Tıp ilminin günümüzde geldiği bu son aşama, "Doğum öncesinde çiftlerin doğacak çocuklarının cinsiyetini tıbbi yardımla belirleyebilmele-ri" diye tarif edebileceğimiz cinsiyet seçimini (اختيار جنس الجنين /gender selection) mümkün kılmaktadır. Bu tür girişimler daha çok belli cinsiyetin,

¹ Üstün, Çağatay, "Tıpta Yeni Bir Çağ: İnsan Genetik Şifresinin Haritası İlan Edildi", *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, yıl: 2000, cilt: 8, sayı: 2, s. 105.

özellikle erkeğin seçilmesine yol açtığı için cinsiyet ayrımcılığına yol açabilmekte ve neslin dengeli bir şekilde devamına hâlel getirebilmektedir. Öte yandan insan bedeni veya bir parçası üzerinde yapıldığı ve istenmeyen gebeliklerde kürtaja sebebiyet verdiği için de hem annenin hem de ceninin sağlığını ve can güvenliğini tehlikeye düşürebilmektedir. Ancak bu alandaki gelişmeler, genetik hastalıkların teşhis ve tedavisinde de yeni imkânlar sunmakta ve ailelere sağlıklı çocuk sahibi olma fırsatı sağlamaktadır. Bu çalışmada işte iki ucu keskin bir kılıç gibi olan genetik çalışmaların, cinsiyet seçimine yönelik uygulamaları İslam hukukuna uygunluk açısından incelenecektir. Ancak fıkıh literatüründe doğrudan konuyla ilgili malumata rastlayamadığımızı da peşinen belirtmek isterim. Dolayısıyla konu daha çok fıkıhın genel kaideleri ve dinin genel amaçları doğrultusunda ele alınacaktır. Öte yandan embriyolar üzerinde yapılan bu çalışmalar değerlendirilirken “İnsanın yaratılış amacı ve saygınlığının korunması, kobay hâline indirgenmemesi, bireyin şahsiyet ve özelliklerine müdahale edilmemesi, toplumun sosyal yapısı, aile bağlarının tahrip edilmemesi ve neslin korunması”² gibi değerler de dikkate alınacaktır.

I. Cinsiyetin Doğal Yolla Oluşması

İnsan hücrelerinde genetik bilgiyi taşıyan 23 çift kromozom bulunmaktadır. 46 kromozomun 2’si insan cinsiyetini belirlemektedir. Kromozomların 23’ü anneden, 23’ü babadan alınmaktadır. Ancak insan üreme hücreleri olan sperm ve yumurtalar, diğer beden hücrelerinden farklı olarak 46 değil 23 kromozom taşırlar. Böylece döllenme olayı gerçekleştiğinde, doğacak bebek yine, yarısını anneden yarısını babadan aldığı 46 kromozom taşıyacaktır.

Kadında cinsiyeti XX kromozomları, erkekte XY kromozomları belirler. Bu nedenle anne yumurtalarının tümü X kromozomu taşır. Erkek spermelerinin ise yarısı X yarısı Y kromozomu taşır. Doğacak bebek annesinden X, babasından ise Y veya X kromozomunu alır. Eğer babadan X kromozomu alırsa, anneden de X alacağına göre cinsiyeti kız olur (XX). Eğer babadan Y kromozomu alırsa bu kez cinsiyet erkek (XY) olacaktır.³ Demek ki çocuğun erkek veya dişi şeklinde cinsiyetini belirleyen şey, erkeğin nutfesidir. Nitekim “**Şurası muhakkak ki (rahime) atıldığında**

² Yaman, Ahmet, “İslam Hukuku Açısından Genetik Kopyalama”, *Diyanet Aylık Dergi*, Aralık, 2000, s. 65.

³ Gölpınar, Selmin ve Arda, Berna, “Tıbbi Etik Açısından Doğum Öncesinde Cinsiyet Belirlenmesi”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuk-Tarihi Dergisi*, yıl: 1995, cilt: 3, sayı: 2, s. 85.

nutfeden, erkek ve dışıden ibaret olan iki çifti o yarattı.”⁴ ayetinde de buna işaret vardır.⁵ Çünkü rahme dökülen nutfe erkeğin menisidir.⁶

II. Doğum Öncesi Cinsiyet Seçimi Yöntemleri

Evli çiftlerden bazılarının önceden çocuğunun cinsiyetini belirlemek istemeleri bilinen bir gerçektir. Bu nedenle cinsiyetin belirlenmesine yönelik yöntem ve uygulamalar da her zaman ilgi çeken bir konu olmuştur. Bu yöntem ve uygulamaları iki ana başlık altında toplamak mümkündür.

A. Geleneksel Yöntemler

Doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemeyle ilgili, tarihi süreçte kullandıkları kulağa halk arasında anlatılan-inanılan bazı görüşler ve geleneksel uygulamalar vardır. Daha çok erkek çocuk sahibi olma düşüncesiyle başvurulan bu uygulamalardan bir kısmına yazılı kaynaklarda rastlamak da mümkündür.

Doğrudan cinsiyet seçimiyle alakalı olmamakla birlikte bu alanda ulaşabildiğimiz en eski örnekler bazı dinî metinlerde yer almaktadır. Biri Hz. Yakup (a.s.) diğeri ise Hz. Musa (a.s.) ile ilgili anlatılan bu örneklerde, dışarıdan bir etkiyle, hayvanlarda istenilen bir takım niteliklere sahip yavrulamanın gerçekleştirildiği dile getirilmiştir.

Hz. Yakup ile ilgili olan Kitab-ı Mukaddes'te şu şekilde yer almaktadır: “Hz. Yakup dayısının yanında 20 yıl kadar çobanlık yapmıştır. Yakup dayısının yanından ayrılırken dayısı ona ‘Senin sayende malım bereketlendi. Malımdan ne dilersen dile...’ dedi. Yakup: ‘Davarlarının bu sene doğacak alaca renk yavruları, beyaz renkli olup da üzerinde siyah benekler bulunan, siyah renkli olup üzerinde beyaz benekleri bulunan yavruları, ayrıca doğacak olan beyaz renkli ve boynuzsuz oğlakları bana verirsin.’ dedi. Bunun üzerine dayısı ‘evet’ cevabını verdi. Bu anlaşmayı duyan dayısının oğulları davarların yanına koşup bu evsaftaki koç ve tekeleri sürüden ayırıp dişi hayvanlar Yakup’un istediği nitelikteki hayvanlara gebe kalmasın ve Yakup onları almasın diye üç gün uzaktaki bir mesafeye götürdüler. Onların bu oyununu boşa çıkarmak için Yakup (a.s.) kavak,

⁴ Necm, 53/45-46.

⁵ Bâr, Muhammed Ali, *Kur'an-ı Kerim ve Modern Tıbbıa Göre İnsanın Yaratılışı*, (çev.: Abdülvehhab Öztürk), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2010, s. 50, 123.

⁶ İsfahânî, Râgıb, *el-Müfredatü fî Garibi'l-Kur'an*, Kahraman Yayınevi, İstanbul 1986, “n-t-f” md., s. 756; İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Muhammed ibn Mûkerrem, *Lisanu'l-Arab*, I-VI, Darü'l-Meârif, Kahire, t.y., “n-t-f” md., VI, 4461.

badem ve çınar ağaçlarından taze çubuklar aldı. Çubukları enlemesine siyah beyaz şeritler bırakacak şekilde soydu. Bu değnekleri davarların su içmeye giderken geçtikleri yollara dikti ki bunları gören hayvanlar kızışsınlar ve çiftleşsinler de karınlarındaki yavruları benekli değneklerin rengini alsınlar. Bundan sonra doğan yavrular benekli doğdu. Yakup'un dayısı doğan yavruları ona verdi.⁷

Kitab-ı Mukaddes'in tefsirlerinden birinde bu olayla ilgili şu yorumlar yer almaktadır: "Bu dallar gerçekten hayvanların benekli olup olmayacaklarını belirleyebilir miydi? Bu yöntem için bilimsel bir temel olabilir de olmayabilir de (yeni genetik kanıtlar bir olasılığın olabileceğini göstermektedir). Aksi takdirde hayvanlar Yakup'un istediği gibi nasıl doğabilirlerdi? Her şeyden önce, tüm bu olup bitenler bir mucize de olabilir. Ya da Yakup'un kurnaz bir hilesi olabilir. Öyküde, Yakup'un seçici üreme tekniğini bildiğine ilişkin imalar bulunmaktadır."⁸

Hız. Musa ile Hız. Şuayb arasında geçtiği rivayet edilen olay ise bazı tefsir kaynaklarında geçmektedir. İçerik itibarıyla yukarıdaki olayla aynı olduğu için ilgili kaynaklardan bazılarını⁹ vermekle yetineceğiz. Çünkü kıssalara yapılan bu türden ilavelerin israiliyat olma ihtimalini akla getirmektedir. Zira Hız. Şuayb Hız. Musa kıssasının anlatıldığı Kasas surenin 29. ayetindeki "**Sonunda Musa süreyi doldurup ailesiyle yola çıkınca...**" ifadesiyle kıssanın Hız. Şuayb ile ilgili kısmının bittiğini göstermektedir.

Kitab-ı Mukaddes, Kur'an'da geçmeyen veya ayrıntılı biçimde anlatılmayan bazı konularda doğru bilgiler vermekle birlikte bazı konularda çoğunlukla çelişkili ifadeler ihtiva etmekte, bir kısım bilgilerin ise doğru veya yanlışlığını belirleme imkânı bulunmamaktadır.¹⁰ Yukarıda Hız. Musa ve Hız. Yakup peygamberlerle ilgili bilgilerin doğru veya yanlışlığını test etme imkânımız bulunmamaktadır. Zira hem Hız. Yakup'un çobanlık yaptığına hem de Hız. Musa'nın hizmet süresini tamamlayıp eşiyle Medyen'den ayrılmasından sonra Hız. Şuayb'la olan ilişkisine dair temel İslam

⁷ *Kitâb-ı Mukaddes*, Tekvin, 30/25-43. Aynı bilgi "Bunları gören hayvanlar ürkiüp kaçışsınlar ve karınlarındaki yavruları da hareketlenip bu benekli değneklerin rengini alsınlar." şeklindeki bir cümlelik farklı bazı İslamî kaynaklarda da yer almaktadır. (bkz. İbn Kesir, Ebü'l-Fida İmâdüddin İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihaye*, I-XXI, thk.: Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, Daru Hicr, Cize, 1997-1999, I, 450-451).

⁸ William Mac Donald, *Kutsal Kitap Yorumu (Eski Antlaşma Serisi)*, I-V, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2004, I, 70.

⁹ Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili Ayi'l-Kur'an*, I-XXVI, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki), Daru Hicr, Cize, 2001, XVIII, 237-238; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, I-XV, (thk. Mustafa Seyyid Muhammed, Muhammed Seyyid Reşad vd.), Müessestü Kurtuba, Kahire, 2000, X, 456-458.

¹⁰ Hamidullah, Muhammed, "İslamî İlimlerde İsrailiyyât Yahut Gayri İslamî Menşeli Rivayetler", *Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, (çev.: İbrahim Canan), yıl: 1977, sayı: 2, s. 295, 303-307.

kaynaklarında bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böylesine önemli bir konuda, İslam'ın temel kaynaklarında yer almayan ve doğruluğu büyük şüpheler taşıyan bu bilgiler birer tarihi malumattan öte bir anlam ifade etmemektedir.

Çocuğun cinsiyeti meselesi antik dönemden itibaren filozofların da ilgilendiği bir konu olmuştur. Zira Aristo, "Erkeğin spermi üstün gelirse çocuğun erkek, kadının yumurtası üstün gelirse kız olacağını" ileri sürmüştür. Ayrıca ebeveynin yaş durumlarının cinsiyetin tayininde etkili olacağını savunarak bu durumu şöyle açıklamıştır: "Erkeğin bünyesinde sıcaklık, kadının bünyesinde soğukluk hâkimdir. Bu yüzden çok genç ve yaşlılarda hararet eksik olduğundan onların çocukları kız, olgun erkeklerin çocukları ise erkek olur. Bundan başka besinler, hava, su ve özellikle rüzgârın tesirinden söz edip kuzey rüzgârları çocuğun erkek olmasına, güney rüzgârları ise kız olmasına sebep olur."¹¹

İslam âlimlerinden biri olan Fahrettin er-Râzi de Nahl suresinin 72. ayetinin¹² tefsirinde doktorlar ve tabiatçılar olarak nitelendirdiği kişilerden şöyle bir rivayette bulunur: "Meni erkeğin sağ husyesine dökülüp, sonra oradan kadının rahminin sağ tarafına dökülürse, çocuk erkek olur. Eğer meni erkeğin sol husyesine dökülür, oradan da kadının rahminin soluna dökülürse, çocuk kız olur." Ancak Râzi ayette geçen "**Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı**" ifadesinden hareketle böyle bir durumun kabul edilemeyeceğini söyler.¹³

Cinsiyet seçimine dair anlatılan diğer geleneksel yöntemler ise temelde anne-babanın beslenmesi ve ilişkiye girilecek zaman (Çin takvimi) olmak üzere iki esasa dayanmaktadır. Bazı genetik bilimciler anne adayının beslenmesi ve yiyip içtiklerinin, bebeğin cinsiyetini etkilediğini iddia etmektedirler. Buna göre anne adayı tarafından gebelikten en az altı hafta önce başlanacak potasyum ve sodyum içeriği zengin besin (et, balık, sebze, çikolata, tuz gibi) diyeti erkek çocuk ihtimalini arttırmaktadır. Aynı şekilde kalsiyum ve magnezyum içeriği zengin olan besinler (süt, peynir, tuzsuz fındık, fıstık, fasulye, brokoli, lahana) ile yapılacak diyet ise kız çocuk olma olasılığını arttırmaktadır. Çin takvimi ise belirli yaştaki kadınların belirli aylarda cinsel birliktelik ile istenilen cinsiyete gebe

¹¹ Kaya, Mahmut, *İslam Kaynaklarına Göre Aristoteles ve Felsefesi*, Ekin Yayınları, İstanbul, 1983, s. 171.

¹² Nahl, 16/72: "Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yarattı ve sizi temiz gıdalarla rızıklandırdı. Onlar hâlâ bâtıla inanıp Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?"

¹³ Râzi, Râzi, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin, *et-Tefsîrü'l-Kebîr: Mefatihü'l-Gayb*, I-XXXII, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1990, XX, 73.

kalinabileceği esasına dayanır. Örneğin 24 yaşındaki bir kadın mayıs ayında gebe kalırsa bebek erkek olur, kasım ayında gebe kalırsa bebek kız olur. Ancak önerilen bu yöntemlerin hiçbirisinin bebeğin cinsiyetini belirleme konusunda etkili olduğuna dair bilimsel bir kanıt bulunmamaktadır.¹⁴

B. Bilimsel Yöntemler

Geleneksel yöntemlerin aksine tıp alanında yaşanan gelişmeler cinsiyet seçimini mümkün kılar hâle gelmiştir. Tıp ilminin bu konuda üzerinde çalıştığı ve önemli ölçüde başarı sağladığı başlıca yöntemler şunlardır:

1. Embriyo Oluşmadan Önce Yapılan Cinsiyet Seçimi

a. Sperm Ayırımı (Ericsson Albumin) Yöntemi

Dr. Ericsson tarafından tarif edilen yöntemde erkekte alınan spermler X ve Y kromozomu içerenler şeklinde ikiye ayrılmaya çalışılır fakat bu ayırma işlemi zor olduğundan %100 oranında net bir ayırma gerçekleştirilememekte ve başarı da %100 olmamaktadır. Erkek bebek isteniyorsa Y kromozomu içeren bölgedeki spermler ile aşılama yöntemi kullanılarak gebelik denlenmektedir. Kız bebek isteniyorsa X kromozomu içeren bölgedeki spermler ile aşılama denlenmektedir. Bu yöntemin uygulanması ileride açıklanacağı üzere bazı etik ve yasal açıdan sakıncalar içerirse de %70 oranında başarılı olduğu bildirilmektedir ve bilimsel açıdan tartışmalıdır.¹⁵

Ericsson yöntemi ile aynı mantığa dayanan fakat spermlerin X ve Y şeklinde gruplara ayrılması için farklı bir işlemin uygulandığı bir diğer yöntem de "Microsort Yöntemi"dir. Bu yöntemde flowsitometri¹⁶ ve FISH¹⁷ yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemle elde edilen spermler

¹⁴ <http://www.jinekolojiyegebelik.com/2008/07/bebein-cinsiyetini-semek-nmkn-m.html>, (erişim 15.09.2012).

¹⁵ Gölpınar, ve Arda, a.g.m., s. 87.

¹⁶ Akan bir sıvının içerisindeki hücrelerin özelliklerinin incelenmesidir. (Taneli, Fatma, "FlowSitometri Tekniği ve Klinik Laboratuvarlarda Kullanımı", *Türk Klinik Biyokimya Dergisi*, yıl: 2007, cilt: 5, sayı: 2, s. 75).

¹⁷ Floresan İn Situ Hibridizasyon Yöntemi (FISH): Nükleik asit dizilerinin (DNA ve RNA) morfolojik olarak korunmuş kromozomlar, hücreler veya doku kesitlerinde saptanarak gösterilmesini sağlayan bir yöntemdir. (Demiray, Ebru ve Yılmaz Özlem, "Helicobacter Pylori'de Antibiyotik Direnci Ve Direncin Saptanmasında Kullanılan Moleküler Yöntemler", *Mikrobiyoloji Dergisi*, yıl: 2005, sayı: 39, s. 406).

aşılama veya tüp bebek yöntemleri ile rahim içerisine verilmektedir. %70-80 civarında başarı oranları bildirilmektedir.¹⁸

b. İnseminasyon (Cinsel Birleşme, Döllenme) Zamanlaması

Landrum Sheetles isimli doktor tarafından geliştirilen bu yöntem Y kromozomunun X kromozomuna göre daha hızlı olması ve daha az yaşaması esasına dayanmaktadır. Bu yöntemi savunanlar, ovulasyon (yumurtlama) döneminde gerçekleşen cinsel birleşme ile başlayan gebeliklerde kız çocuğu doğma olasılığının yüksek olduğunu ileri sürmektedir. Ovulasyondan sonraki günlerde bu olasılık tersine dönmektedir. Elizabeth Whelan ise tam tersini savunarak aslında bu yöntemin cinsiyeti belirlemedeki başarısını da tartışmaya açmaktadır.¹⁹

Ovulasyon döneminin tam olarak saptanması konusunda vücut ısısını her gün ölçmek gibi bazı geleneksel bilgiler bulunmakla birlikte, daha kesin yöntem, tıbbi yardımla düzenli hormon düzeylerinin izlenmesidir.²⁰

2. Embriyo Oluştuktan Sonra Yapılan Cinsiyet Seçimi

a. Laboratuvar Şartlarında Döllenen Yumurtanın Ana Rahmine Transfer Edilmesinden Önce Yapılan Cinsiyet Tayini

Kısırlık tedavisi yöntemlerinden olan laboratuvar şartlarında (in vitro) döllenme ve embriyo transferi yöntemi sırasında, embriyonun cinsiyeti %100 doğrulukla belirlenebilmektedir. Genetik hastalıkların teşhis ve tedavisinde de kullanılan Preimplantasyon Genetik Tanı (PGT veya PGD) bu konuda kullanılan en gelişmiş ve kesin tanı yöntemidir. Bu uygulamayla tüp bebek uygulaması sırasında embriyoların genetik testi yapıldıktan sonra yalnızca sağlıklı veya istenilen cinsiyette olanları seçilip anneye transfer edilir. Hastalıklı olanlar veya istenilen cinsiyette olmayan embriyolar ise imha edilir.²¹ Ancak erkek spermi ile kadının yumurtasının birleşmesiyle oluşan ve canlı bir varlık özelliği taşıyan embriyoların imhası, cinsiyet seçimine yönelik tıbbi girişimlerin hukuki niteliğine yönelik

¹⁸ <http://www.jinekolojiyegelik.com/2008/07/bebein-cinsiyetini-semek-mmkn-m.html>, (erişim: 15.09.2012)

¹⁹ <http://www.jinekolojiyegelik.com/2008/07/bebein-cinsiyetini-semek-mmkn-m.html>, (erişim: 15.09.2012).

²⁰ Gölpınar, ve Arda, a.g.m., s. 87;

²¹ <http://www.jinekolojiyegelik.com/2008/07/bebein-cinsiyetini-semek-mmkn-m.html>, (erişim: 15.09.2012).

tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Çünkü embriyonun, insan hayatının başlangıcı açısından ifade ettiği anlam tartışmalıdır.

İnsanın hayatı, erkek spermi ile kadın yumurtasının birleştiği ve döllenmenin gerçekleştiği andan itibaren başlar. Kur'an-ı Kerim'de bu duruma şöyle işaret edilir: **“Doğrusu biz insanı, imtihan etmek için karışık bir nutfeden yarattık da onu işitici, görücü yaptık.”**²² Ayette geçen “emşâc”, “kan ile meninin karışması” demektir.²³ Bu ayetin tefsirinde İbn Kesir, İbn Abbas'tan şöyle bir rivayette bulunur: “Emşâc, erkeğin ve kadının suyunun birleşip karışmasıdır. İkrime, Mücâhid, Hasan ve Reb' İbn Enes de emşâc kelimesinin, erkeğin suyunun kadının suyu ile karışması anlamına geldiğini bildirirler.”²⁴ “Nutfetü'n-emşâc” ise **“O su, erkeğin sulbü ile kadının göğüs kemikleri arasından çıkar.”**²⁵ ayetinde ifade edildiği gibi erkeğin nutfesinin, kadının nutfesi ile karışması demektir.²⁶ Râzi (ö. 606/1209)'nin “iki suyun karışması” şeklindeki ifade ettiği durum aslında sperm tarafından yumurtanın aşılınması yani döllenmenin gerçekleşmesidir.

Gazali (ö. 505/1111)'nin hayatın başlangıcına dair yaptığı şu açıklama da oldukça dikkat çekicidir: “İnsanın varoluşunun başlangıcı meninin erkekten ayrılması değil de ana rahmine düşüp kadının suyu ile birleşmesidir.”²⁷ Gazali'nin, birleşme anından itibaren rahimde hâsıl olan şeyi “insan varlığının bir aşaması” olarak kabul etmesi ve bunu imha etmenin cinayet olduğunu kaydetmesi, hayatın başlangıcının bilinmesi bakımından önemli bir tespittir.²⁸

Müfessirlerin ve Gazali'nin değerlendirmeleri birlikte düşünüldüğünde hem tüp bebekte hem de doğal döllenmede bir yapıya “insan çirkeği” diyebilmek için embriyonun zigot²⁹ aşamasından sonra sağlıklı bir şekilde bölünerek rahim içerisine gelip orada tutunabilmesi gerekir. Bu nedenle her zigotun insan olduğunu, her zigotun tutunma potansiyelinde olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Dolayısıyla embriyonun kesin olarak canlılığını gösterebilmesinin en önemli yolu anne rahminde başarılı bir şekilde tutunabilmesidir. Blastosist denilen bu aşama 5, 6, 7. günlerde

²² İnsan, 76/2.

²³ İbn Manzûr, *a.g.e.*, “m-ş-c” md., VI, 4207.

²⁴ İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim*, XIV, 206.

²⁵ Târik, 86/7.

²⁶ Râzi, *a.g.e.*, XXX, 209.

²⁷ Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed, *İhyau Ulumi'd-Din*, I-V, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1989, II, 58-59.

²⁸ Karaman, Hayrettin, *Hayatımızdaki İslam*, İz yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 79-80.

²⁹ Erkek cinsiyet hücresi ile dişi cinsiyet hücresinin birleşmesinden oluşan döllenmiş yumurta. (Kocatürk, Utkan, *Tıp Terimleri Sözlüğü*, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, 2006, s. 874).

gerçekleşen bir hadisedir. Ondan öncesine tıbbi olarak herhangi bir anlam ya da tıbbi yaşam koşullarına yüzde yüz sahiptir diyebilmek mümkün değildir.³⁰ Bu durumda kanaatimizce tedavi maksatlı girişimlerde rahme yerleştirildiği halde orada tutunmayı başaramamış embriyoların imhası hukuka aykırılık arz etmemektedir. Çünkü rahim duvarına tutunamayan embriyo bir insan çekirdeği olma imkânını kaybetmiştir.

b. Doğum Öncesi Tanı Yöntemleriyle Cinsiyet Belirlenmesi

Gebe bir kadında bebeğin cinsiyeti yaklaşık 9-12. gebelik haftasında Koryon Villus Örneklemesi³¹ ve 15-17. gebelik haftalarında amniyosentez³² yoluyla taranabilir. Bazı ülkelerde de Ultrasonografi (USG) kullanılarak bebeğin cinsiyeti gebeliğin çok daha sonraki dönemlerinde belirlenmektedir. Ancak bu uygulamalarda son derece önemli etik ve hukuki sorunlar doğmaktadır. Çünkü belirlenen cinsiyetin istenmemesi durumunda gebeliğin sonlandırılması söz konusu olmaktadır.³³ Bu yöntemle anne baba çocuklarının istedikleri cinsiyette olmasına müdahil olamamakta sadece istedikleri cinsiyette olmayan çocuğu kürtaj ettirerek cinsiyet tercihlerini dolaylı olarak ortaya koymaktadırlar.

İslam dininin gerçekleştirmeyi hedeflediği temel gayelerden biri de insan hayatının korunmasıdır.³⁴ Embriyonun anne rahminde başarılı bir şekilde tutunmasından itibaren başlayan insan hayatı³⁵ Allah tarafından verilmiş temel bir hak olup artık bu safhadan sonra anne baba da dâhil hiçbir kimsenin bu hakka müdahale etmesine izin verilmemiştir.³⁶ Çünkü cenin yaşama hakkını anne babasından değil, doğrudan yaratandan alır. Anne babanın başlangıçta çocuk sahibi olup olmamakta iradeleri ve seçme hakları olup gebeliği önleyici tedbir ve yöntemleri kullanmalarına dinen izin verilmişse de artık dölleme gerçekleşikten sonra oluşan canlının

³⁰ Kahraman, Semra, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı-II*, 16-18 Kasım, 2007, Kızılcahamam-Ankara, (Yayına hzl. Mehmet Bulut), Ankara, 2009, s. 238.

³¹ Fetus ile aynı genetik yapıda olan plasentanın (bebeğin eşinin) incelenmesi ile fetus hakkında karara varılması esasına dayanan bir yöntemdir. (Gölpınar, ve Arda, a.g.m., s. 86).

³² Amniyosentez, anne adayının karın cildinden girilen bir iğneyle uterusa ve buradan da bebeğin içinde yüzdüğü amniyos sıvısına ulaşılması ve buradan sıvı alınması işlemine verilen isimdir. (Kocatürk, a.g.e, s. 27).

³³ Aydın, Öykü Didem, "Cinsiyeti Önceden Belirlemenin Ahlaki ve Hukuki Boyutları", *Ankara Barosu Dergisi*, 1982/2, s. 91.

³⁴ Gazali, *el-Mustasfa min İlmî'l-Usul*, I-II, el-Matbaatu'l-Emîriyye, Kahire, 1324, I, 287-288.

³⁵ İslam hukukçuları ana rahminde varlığı tespit edilen mahsule cenin adı vermişler ve onu müstakil bir varlık kabul etmişlerdir. Bu nedenle kendisine eksik bir kişilik ve eksik bir vücut (hak) ehliyeti tanınmış, doğum zamanına kadar zayı olması muhtemel miras ve vasiyet gibi birtakım hakların onun için saklı tutulması kabul edilmiştir. Serahsi, Ebubekr Muhammed b. EbiSehl, *Usulü's-Serahsi*, I-II, (thk. Ebu'l Vefa el-Afgani), Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1993, II, 333.

³⁶ Karaman, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı-II*, s. 254.

üzerinde hukuka aykırı bir şekilde tasarrufta bulunma ve hayatına son verme hakları yoktur.³⁷

III. Doğum Öncesi Cinsiyet Seçiminde Etkili Olan Faktörler

A. Fitrî Sebepler

Evliliğin temel amaçlarından biri çocuk sahibi olmaktır. Bu nedenle evlilik gibi çocuk sahibi olmak da fitrî bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç Kur'an'da Hz. İbrahim'in **"Rabbim! Bana salihlerden olacak bir evlat ver..."**³⁸ duasıyla dile getirilmiştir. Hz. Zekeriyya da bu arzusunu şu şekilde ifade etmiştir: **"Rabbim! Bana tarafından hayırlı bir nesil başıyla. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin"**³⁹ Bir başka ayette de onun bu isteği şu şekilde beyan edilmiştir: **"Doğrusu ben, arkamdan iş başına geçecek olan yakınlarımdan endişe ediyorum. Karım da kısırdır. Tarafından bana bir veli ver."**⁴⁰

Furkân suresinde **"Rahmân'ın has kulları"**⁴¹ olarak nitelendirilen müminlerin Allah Teâlâ'dan bu yöndeki isteklerini içeren duaları ise şöyledir: **"Rabbimiz, bize eş ve çocuklarımızdan gözlerimizin aydınlığı olacak kimseler ver ve bizi takva sahiplerine önder kıl!"**⁴² Buhârî de **"Çocuk İsteme Babı"** diye bir başlık açarak bu konudaki rivayetleri bir araya getirmiştir. Bu rivayetlerde Peygamberimiz müminlere, eşlerine karşı güzel davranmalarını ve Allah'tan çocuk istemelerini tavsiye etmiştir.⁴³

Muhammed Osman Şübeyr gibi günümüz İslam hukukçularından bazıları peygamberlerin duasından hareketle **"İstenmesi caiz olan şeyin yapılması da caizdir."** kaidesine dayanarak gebelik öncesinde cinsiyet seçiminin meşru olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ancak bu meşruiyetin zaruri durumlarda bireysel taleplerle sınırlı olduğuna da dikkat çekmişlerdir.⁴⁴ Evet, bazı tefsirlerde Hz. İbrahim'in **"salih"** ve Hz. Zekeriya'nın da **"veli"** ifadelerini kullanarak çocuk talepleri **"erkek çocuk"** talebi olarak yorum-

³⁷ Bardakoğlu, Ali, "Cinsi Hayat", *İlmihâl*, I-II, Divantaş, İstanbul, 1999, II, 137.

³⁸ Saffat, 37/100.

³⁹ Âl-i İmrân, 3/38.

⁴⁰ Meryem, 19/5.

⁴¹ Furkân, 25/63.

⁴² Furkân, 25/74.

⁴³ Buhârî, Nikâh, 121.

⁴⁴ Şübeyr, Muhammed Osman, "Mevkîfü'l-İslam mine'l-Emr'adi'l-Verâsiyyeti", *Dirasatun Fıkhiyye fi Kazâyâ Tıbbiyye Muasira*, I-II, Dârü'n-Nefâis, Amman, 2001, I, 339-340.

lanmıştır.⁴⁵ Ancak Hz. İbrahim ve Hz. Zekeriyya çocuk talebini içeren duada bulunurken “salih, velf ve tayyib” ifadelerini kullanmakla çocuğun cinsiyetini değil de “sağlam şahsiyetli, temiz ve iyilik sahibi olma” gibi vasıflarına dikkat çekmişlerdir. Peygamberimiz (s.a.v.) de Câbir (r.a.)’e çocuk yapmayı tavsiye ederken “الكيس” ifadesini kullanmıştır. Buhâri şârihlerinden İbn Hacer el-Askalâni ve Aynî, bu ifadenin mutlak manada “çocuk” anlamına geldiğini söylemiştir.⁴⁶ Peygamberlerin bu dua ve tavsiyeleri, aslında çocuk bekleyen akl-ı selim herkesin içinden geçen “bebeğimizin kız veya erkek olması önemli değil, yeterki sağlıklı ve hayırlı olsun” temennisinin bir ifadesidir.

B. Sosyokültürel Faktörler

Anne ve babanın en tabii hakları olarak çocuk sahibi olmayı istemeleri din tarafından teşvik edilmiştir. Ancak bazı anne ve babalar değişik nedenlerle tercihlerini bir cinsiyetten yana kullanarak, çocuklarının erkek ya da kız olmasını isteyebilir. Örneğin; bir ya da birden çok kız çocuğu olan bir çift, doğacak bebeğin cinsiyetinin erkek olmasını tercih edebilir veya tersi de olabilir. Öte yandan belirli bir cinsiyetteki çocuğun, ana baba için önem taşıyan bazı konuların hayata geçirilmesinde daha iyi bir araç olabileceği düşüncesidir. Örneğin Kur’an-ı Kerim’de anlatıldığı şekliyle hamile olan İmrân’ın karısı, Beytül-Makdis’in hizmetine adanmış bebeğinin bu hizmete elverişli cinsiyete sahip yani bir erkek çocuk dünyaya getirme ihtimalini göz önüne almıştır. Onun bu arzusu ayet-i kerimede şöyle ifade edilmektedir: **“İmrân’ın karısı şöyle demişti: ‘Rabbim! Karnımdakini azatlı bir kul olarak sırf sana adadım. Adağımı kabul buyur. Şüphesiz (niyazımı) hakkıyla işiten ve (niyetimi) bilen sensin.’ Onu doğurunca, Allah, ne doğurduğunu bilip dururken: ‘Rabbim! Ben onu kız doğurdum. Oysa erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Kovulmuş şeytana karşı onu ve soyunu senin korumanı diliyorum’, dedi.**⁴⁷ Meryem’in annesi, adakta bulunurken kavminin âdetine uyararak erkek arzulamış olabilir. Çünkü böyle bir adak, o günkü toplumda

⁴⁵ Râzi, a.g.e., XXVI, 132; Nesefî, Ebû'l-Berekat Hafızüddin Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, *Tefsîrühü'n- Nesefî: Medârikühü't-Tenzîlve Hakaikühü't-Te'vîl*, I-III, (thk.: İbrâhim Muhammed Ramazan), Dârü'l- Kalem, Beyrut, 1989, II, 972; Âlûsî, Ebû's-Senâ Şehâbeddin Mahmûd b. Abdullâh b. Mahmûd, *Ruhühü'l-Meanî fî Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Seb'î'l-Mesânî*, I-XXX, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, t.y., XV, 89-90.

⁴⁶ İbn Hacer el-Askalâni, Ebû'l-Fazl Şehâbeddin Ahmed, *Fethühü'l-Bari bi-Şerhi Sahihihü'l-Buhari*, I-XIII, (thk.: Muhammed Fuad Abdülbaki, Muhyiddin Hatîb), Dârü'l-Marife, Beyrut, t.y., IX, 341; Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b.Musa el-Hanefî, *Umdetühü'l-Kari Şerhi Sahihihü'l-Buhari*, I-XV, (thk.: Abdullah Mahmud Muhammed Ömer), Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 2001, XX, 314.

⁴⁷ Âl-i İmrân, 3/35-36.

ancak erkek çocuklar için caizdir. Kız çocuklarına gelince, hayız ve diğer özel halleri sebebiyle, mescidin hizmetine ehil görülüyorlardı.⁴⁸

Allah (c.c.) İmrân'ın karısının bu talebine Hz. İbrahim ve Hz. Zeke-riya da olduğu gibi karşılık vermiştir. Ancak istediği cinsiyette yani erkek değil de ulvî niteliklere sahip bir kız çocuk vermiştir. Böylece Allah (c.c.) belki de anne babaların doğacak çocukları için cinsiyet talebinde bulunmanın doğru olmadığını ifade etmiş olabilir.

Toplumsal baskı, insan soyunun erkek evlat tarafından devam edebileceği, aileyi erkeğin koruyacağı gibi düşüncelerin oluşturduğu örf, adet ve gelenekler cinsiyet seçiminde etkili olan faktörler arasında sayılabilir. Zira cahiliye Araplarının, erkek çocukları yaşamadığı için Peygamberimizi “ebter” yani soyu kesik olmakla suçlamaları⁴⁹, onlardan birinin “kız çocuğuyla müjdelendiğinde yüzünün kapkara kesilmesi”⁵⁰ ve kız çocuklarını diri diri toprağa gömmeleri⁵¹ toplumsal baskı ve geleneğin cinsiyet tercihinin bir neticesinden ibarettir. Ancak Allah (c.c.) müşriklerin sözlerinden dolayı üzülmüş olan Hz. Peygamber’e “kevsir”, yani bitip tükenmek bilmeyen nimetler verdiğini müjdeleyerek hem Peygamberimizin üzüntüsünü gidermiş⁵² hem de cahiliye Araplarının cinsiyet ayrımcılığını önceleyen düşüncelerinin çarpıklığını belirtmiştir. Öte yandan Peygamberimizin, oğlu İbrahim’in ölümünden duyduğu üzüntüyü **“Göz yaşarır, kalp hüzünlenir. Fakat biz ancak Rabbimizin razı olacağını söyleriz. Vallahi ey İbrahim, biz senin (ölümünle) gerçekten üzgünüz.”**⁵³ sözleriyle ifade etmiştir. O bu sözleriyle Cahiliye Araplarının “soyunu devam ettirecek erkek evladı kalmadığı için üzülmüyor.” şeklindeki düşüncelerinin aksine her baba gibi kendisinin de evlat acısını yüreğinde hissettiğini ortaya koymuştur. Kaldı ki Allah (c.c.) son peygamberinin soyunu kızı Fâtıma ile devam ettirerek belki de soyun devamlılığında cinsiyet ayrımcılığının bir önemi olmadığına işaret etmiş olabilir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de pek çok toplumda kız çocuklarına karşı gösterilen olumsuz kanaat, tutum ve davranışlara rastlanır. Ülkemizin birçok yerinde ailelerin türlü nedenler yüzünden çocukları arasında cinsiyetlerine göre muamele yaptıkları gözlenmiştir. Bu gözlem

⁴⁸ Râzi, *a.g.e.*, VIII, 24; Karaman, Hayreddin; Çağrıncı, Mustafa; Dönmez, İbrahim Kâfi ve Gümüş, Sadrettin, *Kur'an Yolu*, I-V, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2003-2004, I, 400-401.

⁴⁹ Kevser, 108/3.

⁵⁰ Nahl, 16/58-59; Zuhuruf, 43/17.

⁵¹ Tekvîr, 81/8-9.

⁵² Karaman vd., *Kur'an Yolu*, V, 665.

⁵³ Buhârî, Cenâiz, 43; Müslim, Fedail, 62; Ebu Davut, Cenaiz, 23, 24.

ve araştırmalar, toplum içerisinde erkek çocuğunun kızıdan farklı tutulduğunu göstermektedir. Bu anlayışın yerleşmesinde geleneksel kültürün etkisi vardır. Kültürümüzde yer eden “Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün”, “Ye tatlıyı doğur Hakkı’yı, ye ekşiyi doğur Ayşe’yi”, “Erkek adamın oğlu olur”, “Oğlan ocak malı, kız el malı” gibi ifadeler erkek çocuğunun nasıl öne çıkarılıp kız çocukların arka plana itildiğini anlatmaktadır.⁵⁴

Toplumumuzda erkek çocukların kız çocuklarına tercih edilmesinin belli başlı sebepleri vardır. Erkek çocuk istemede maddi yardım ve yaşlılıkta destek arama gibi çok sayıda faydacı nedenler rol oynar. Erkek çocuğun aileye gelecekteki ve şimdiki ekonomik katkıları hesaba katılır. Özellikle kırsal kesimde erkeğin el emeği ve bilek gücü bir ayrıcalık kabul edilir. Aile adını devam ettireceği için erkek çocuklara daha fazla değer verilir. “Erkeklik” güç simgesi olarak kabul edilir.⁵⁵ Bu anlayış geleneklerde, gebe kalan bir kadına erkek çocuk doğurtmak için çeşitli yollar aramayı da beraberinde getirmiştir. Örneğin, oğlan doğurması için hocalara gidilir, muska yazdırılır, türbeler ziyaret edilir, adak adanır. Evlendiği gün gelinin kucağına erkek çocuk oturtulur, yatacağı yatakta bir oğlan çocuk yatırılıp yuvarlatılır. Doğum yapacak kadının bol bol oğlan çocuklarına bakması öğütlenir.⁵⁶

Cinsiyet ayrımcılığına yönelik bu kültürel faktörlerin kız çocuğunun çok olup hiç erkek çocuğunun olmadığı (tersi de olabilir) bazı ailelerde boşanmalara ve çeşitli aile facialarına yol açmaktadır. Böylesi durumlarda aile birliğini korumak ve kadına yönelik baskı ve şiddetin önüne geçmek için bazı İslam hukukçuları “Zarar izale edilir.” kaidesinden hareketle ve bireysel olmak şartıyla cinsiyet tercihine cevaz verilebileceğini söylemişlerdir.⁵⁷

Her şeyden önce kız da erkek de birer insandır. Evrensel, insani bir ilke olarak kız çocukla erkek çocuk, değer taşıma açısından birbirine eşittir. Bu evrensel ilke Kur’an-ı Kerim’de şöyle ifade edilmektedir: **“Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle**

⁵⁴ Kasapoğlu, Abdurrahman, “Kur’an’a Göre Çocuklar Arasında Cinsiyet Ayrımcılığı”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, yıl: 2005, sayı: 10-1, s. 78.

⁵⁵ Köknel, Özcan, *Kimliğimizi Arayan Gençliğimiz*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 309-311.

⁵⁶ Kasapoğlu, a.g.m., s. 78.

⁵⁷ Meymân, Nâsir Abdullah, “İhtiyârü Cinsi'l-Cenînmine'l-Manzûru's-Şer'î”, *Mecelletü Mecma'i'l-Fikhi'l-İslâmî*, yıl: 1427/2006, cilt: 19, sayı: 22, s. 75; Bâz, Abbas Ahmed Muhammed, “İhtiyaru Cinsi'l-Mevludi ve Tahdidihî kable Tahallukihi ve Viladetihî beyne't-Tıbbi ve'l-Fikhî”, *Dirasatun Fikhiyye fi Kazâyâ Tibbiyye Muasıra*, I-II, Dârü'n-Nefâis, Amman, 2001, II, 880-881.

tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, ondan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.”⁵⁸ Bu ilkedен hareketle anne babanın keyfi isteklerine ve toplum baskısına boyun eğerek cinsiyet ayrımcılığına sebebiyet verecek saiklerle yapılacak cinsiyet seçiminin İslam hukukuna aykırı olduğunu söyleyebiliriz. Zira tıp ilminde bu alanda yapılan çalışmaların istenilen sonuçları vermesi insanların bu yöndeki taleplerini her geçen gün artırmaktadır. Nitekim İngiltere’deki beş çocuklu bir aile, tek kız çocukları olan Nicole’ü trafik kazasında kaybedince yeniden çocuk sahibi olmaya karar verirler. Hali hazırda dört erkek çocuk sahibi olan bu aile, embriyonik cinsiyet taraması ile çocuklarının kız olmasını sağlamak istemekte ve kaybettikleri Nicole’ün yerini almasını amaçlamaktadırlar. Bu konuda kliniklere yaptıkları başvurular yasal engeller nedeniyle reddedilir. Bunun üzerine aile Nicole’ün fotoğrafı ile birlikte yetkililere başvurarak ilgili yasanın yeniden değerlendirilmesini talep etmişlerse de bu başvuruları olumlu bir sonuç vermemiştir.⁵⁹ Kanaatimizce de başlangıçta masumane görünen ve cinsiyet seçimine olumlu bakılmasını sağlayan bu tür duygusal taleplerin, cinsiyet ayrımcılığına açılan bir kapı olarak kullanılması da mümkündür.

C. Ekonomik Faktörler

Üretim biçimi, bu üretimin gerektirdiği işgücü özellikleri, yaşlılık çalışmama durumlarına ilişkin güvence, savaş gibi unsurlar da erkek cinsiyetin tercih edilmesinde etkili olabilmektedir. Özellikle sigorta şirketleri, sağlık sigortası sözleşmesi yapmadan önce veya bazı şirketler işe alımlardan önce genetik araştırma sonucunu içeren raporlar isteyebilmektedirler. Kaldı ki ülkemizde kamu kuruluşları da dâhil işe alımlarda tam teşekküllü hastaneden sağlık raporu istenmekte ve buna bağlı olarak bazı sağlık sorunlarının işe alımlarda engel oluşturduğu görülmektedir. Bu durum işveren ve sigorta şirketleri için genetik test sonuçlarını isteme hususunda yasal bir zemin oluşturmaktadır. Çünkü bu test sonuçlarıyla sigorta şirketi, tedavisi yüksek maliyet gerektiren, işveren ise işgücü verimliliğini düşüren hastalığa⁶⁰ sahip kişileri ayırt etme fırsatı bulabilmek-

⁵⁸ Hucurât, 49/13.

⁵⁹ Wilkinson, Stephen, “Sexism, Sex Selection And Family Balancing” <http://pol285.blog.gustavus.edu/files/2009/08/Wilkinson-Sexism-Sex-Selection-and-Family-Balancing.pdf>, (erişim: 27.11.2012), s. 7.

⁶⁰ Beynin belirli bölümlerinde hasar oluşturan ve 30-40 yaşları arasında ortaya çıkan Huntington hastalığı bu türden hastalıklara örnek verilebilir. Kalıtsal bir hastalık olan Huntingtonun beyne verdiği hasar, yavaş yavaş zihinsel ve duygusal sorunlara neden olur. (Kocaturk, a.g.e., s. 347).

tedir. Böylece bir hastalığı taşıdığı bilinen kişiler işe alınmamakta veya belli bir geni taşıyan kişilere hayat ya da sağlık sigortası yapılmamaktadır.⁶¹

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 21.06.1990 ve 10.02.1992 tarihli "Prenatal Genetik Tarama, Prenatal Genetik Tanı ve Bunlarla İlgili Genetik Danışma"ya ilişkin aşağıdaki kararlarıyla bu yöndeki taleplerin ve dolayısıyla ayrımcılığın önüne geçmek için bazı tavsiye kararları almıştır. Konumuzla ilgili olanları şöyledir:

- Sağlık sigortasından yararlanma, belirli aktivitelere katılma, özellikle iş verme gibi hususlar genetik test veya tarama yapılması şartına tabi kılınmaz.

- Sigortacılar bir sigorta sözleşmesinin yapılması veya değiştirilmesi için genetik test talep etme veya araştırma hakkına sahip olmamalıdır.⁶²

D. Tıbbi Nedenler

Günümüzde cinsiyete bağlı olarak geçiş gösteren yaklaşık 160 kadar X' kromozomu hastalıkları veya belirtileri bilinmektedir. Bunların büyük çoğunluğu X' kromozomal - resesif (kalıtsal) hastalıklardır. Kural olarak yalnız erkekleri etkilemektedir. Annenin taşıyıcı olduğu bazı durumlarda bozukluklar erkek çocukta açığa çıkabilmektedir. Hemofili bu hastalıklardan birisidir. Bunlardan kimileri, erken çocukluk döneminde ölümle sonuçlanabilmektedir.⁶³ Annenin ailesinde bu tür önemli genetik hastalıklar bulunan bir çift, çocuğunun cinsiyetinin kız olmasını isteyebilmektedir. Bu durumda bebeğin cinsiyetini belirlemede %100 olumlu sonuç veren Preimplantasyon Genetik Tanı (PGT) yönetimi uygulanmaktadır. Uygulama için öncelikle tüp bebek uygulama laboratuvarlarında anne adayının yumurta kanalından birkaç tane olgunlaşmış yumurta hücresi alınır ve erkek spermiyle döllendirilir. Döllenen bu yumurtalar sekiz hücreye bölünür. Bölünen bu embriyolardan birer tane hücre örneği alınarak biyopsi yapılır ve özel mikroskop altında kromozomları incelenir. Bu hücre sayesinde embriyonun sadece cinsiyeti değil, bütün genetik yapısı da anlaşılabilir. Hücrelerin kromozomları araştırıldıktan sonra sağlıklı veya istenen cinsiyetteki embriyo anne rahmine yerleştirilir. Emb-

⁶¹ Konuk, F. Zehra, "Biyetik ve Hukuk Yönünden Gen Bilimi", *Sağlık Hukuku Makaleleri*, (haz.: İstanbul Barosu Yayın Kurulu), İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2012, s. 69.

⁶² Hakeri, Hakan, *Tıp Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 239-240.

⁶³ Erdemir, Ayşegül Demirhan, "Genetik Danışmana Gerek Duyulan Genetik Hastalıklar ve Tıbbi Elikteki Yeri", *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, yıl: 1998, cilt: 6, sayı: 2, s. 75.

riyodan bir hücrenin alınması, ona hiçbir zarar vermez. Bu yöntemin uygulanmasındaki asıl hedef cinsiyeti belirleme değil, hemofili ya da kas erimesi gibi genetik bazı hastalıkların engellenmesidir.⁶⁴

Günümüzde Türkiye de dâhil pek çok ülkede insanların, yukarıdakilere benzer saiklerle cinsiyet seçimi yaptıklarını, istemedikleri cinsiyette olan çocuklarını ya doğmadan öldürdükleri ya da doğduktan sonra çeşitli yollarla dışladıkları görülmektedir. Örneğin Hindistan'ın Maharastra eyaletinde, doğacak bebeğin cinsiyetinin amniyosentezle saptanması ve cinsiyeti kız olan bebeklerin tıbbi yardımla düşürülmesi son derece yaygındır. Bu konuda oluşturulan toplumsal baskı gruplarının mücadele etmesiyle, bu uygulamayı yasaklayan bir yasa 1988 yılında kabul edilmiş, ancak yerel politik güçlerin isteksizliği sonucu uygulanmamıştır. 1989 yılında ABD'nin New York kentinde yürütülen bir araştırmada, cinsiyet seçimi yapmak isteyen ailelerin tümünün erkek çocuk tercih ettiği saptanmıştır. Bu aileler çoğunlukla Hindistan, Pakistan, Afrika, İspanyol kökenlidir. Bu tercihlerine neden olarak %40'ı ekonomik ve iş gücünü, %30'u kültürel unsurları gerekçe gösterilmiştir.⁶⁵

IV. Doğum Öncesi Cinsiyet Seçiminin Dinî ve Hukuki Niteliği

İslam dini, insan ve toplum için yararlı olabilecek her türlü çalışmayı teşvik eder. Ancak bunların hukuki, ahlaki ve manevi değerler açısından problem oluşturacak ve insanlık için tehlike arz edecek noktalara getirilmesini de onaylamaz. Bu alanda gerekli önlemlerin alınmasını öngörür. Esasen, teknolojinin insanlık yararı için kullanılması, bilim ve hukuk otoritelerince de savunulmaktadır. Bu itibarla, hangi şekilde olursa olsun, insana, çevreye, ekolojik dengeye ve topluma zarar vermemek kaydıyla, embriyo üzerinde biyolojik ve tıbbi nitelikli çalışmalar yapmaya İslam dini mani olmaz. Önemli olan, bu çalışmalarla varılan bilimsel sonuçların hukuka uygun olması ve insanlığın hayırına kullanılmasıdır. Bu bağlamda cinsiyet seçiminin hukuka uygunluğu için gerekli şartları şöylece sıralamak mümkündür:

⁶⁴ <http://www.jinekolojiogebelik.com/2008/07/bebein-cinsiyetini-semek-mmkn-m.html>, (erişim: 15.09.2012)

⁶⁵ Gölpınar, ve Arda, a.g.m., s. 88.

A. İnsanın Değer ve Saygınlığına Zarar Vermemeli

Allah (c.c.), insanı en güzel biçimde yaratmış⁶⁶, onu akılla süslemiş, yükümlülüğüne muhatap kabul etmekle onurlandırmış, yeryüzünde kendi adına yönetme ve imar yetkisi vermiştir.⁶⁷ Elçilik sorumluluğunu ona vererek saygınlığını artırmıştır.⁶⁸ Allah Teâlâ, **“And olsun ki biz insanoğullarını şerefli kıldık, onların karada ve denizde gezmesini sağladık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık”**⁶⁹ buyurarak diğer varlıklardan farklı olarak insana verdiği bu büyük değeri ifade etmiştir. Diğer taraftan din, can, akıl, nesil ve mal şeklindeki beş külli maksadı koruma altına alarak başta canı olmak üzere insanın bu değer ve saygınlığına karşı girişilecek her türlü haksız müdahaleyi yasaklamıştır.

Öldürme, yaralama ve zina gibi doğrudan olmasa da cinsiyet seçimine yönelik müdahaleler, insanın beden, can ve nesil güvenliğini tehlikeye düşürebilmektedir. İslam dini canın korunması için öldürmeyi, neslin korunması ve devamı için zinayı, cinsiyet ayrımcılığını yasaklamış, evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı teşvik etmiştir. Hz. Aişe’den rivayetle Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmuştur. **“Evlenmek benim sünnetimdir. Kim bundan yüz çevirirse benden değildir. Evleniniz çünkü ben diğer ümmetlere karşı çokluğunuzla iftihar edeceğim...”**⁷⁰ Bu ve benzeri tavsiyeler sonucunda kurulan ve toplumun en küçük sosyal yapısını oluşturan ailenin pek çok amacı vardır. Bunların başında, sağlıklı nesiller yetiştirerek insan soyunun devamına katkıda bulunmak ve topluma faydalı bireyler kazandırmak gelir.⁷¹ Diğer taraftan ana rahmine düştüğü andan itibaren canlı bir insan özelliği taşıyan ceninden başlamak suretiyle insan hayatını yok etmeye yönelik bütün girişimlerin de yasaklanması yine bu asıl amaca hizmet içindir. Bu nedenle bir insanın hayatını sonlandırmanın naslarda belirtilenlerin dışında hiçbir haklı gerekçesi olamaz. Nitekim Yüce Allah, **“Geçim endişesi ile çocuklarınızın canına kıymayın. Biz, onların da sizin de rızkınızı veririz. Onları öldürmek gerçekten büyük bir suçtur.”**⁷² buyurarak insanı, kendi varlık sebebi olan anne babasına karşı bile koruma altına almıştır.

⁶⁶ Tîn, 95/4.

⁶⁷ Yûnus, 10/14.

⁶⁸ Bakara, 2/151.

⁶⁹ İsrâ, 17/70.

⁷⁰ İbnMâce, Nikâh, 1.

⁷¹ Kurtûbî, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmiülî-Ahkâmî'l-Kur'an*, I-XXIV, (thk. Abudullah b. Abdilmuhsin et-Türki), Müessesetü'r-Risâle, Beyrrut, 2006, V, 109-112.

⁷² İsrâ, 17/31.

Çocuklar Allah'ın insanlara bir armağanıdır. Nitekim bu durumu bildiren şu ayette Allah'ın insanlara çocuk vermesi "hibe" kelimesiyle ifade edilmiştir: **"Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder. Yahut onları, hem erkek hem de kız çocukları olmak üzere çift verir. Dilediğini de kısır kılar. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir."**⁷³ Bu ayetler aynı zamanda insanlar için büyük önem taşıyan çocuk sahibi olma ve çocuğun cinsiyeti konusunda, tıbbî müdahalelerin etkileri de dâhil olmak üzere, insan irade ve çabasının ürünü gibi görünen sonuçların gerçekte ilahî iradeden bağımsız olmadığı ve Allah Teâlâ'nın koyduğu yasalar çerçevesinde gerçekleştiğini göstermektedir.⁷⁴ Ayrıca bu ayetlerde cinsiyet ayrımcılığına yönelik her türlü girişimin de ilahî düzenlemeye aykırı olduğuna işaret edilmektedir.

B. Cinsiyet Tercihine Yönelik Girişimler Tıbbî Müdahale Niteliğinde Olmalı

İnsanın bedeni veya parçası üzerinde girişilen bir müdahalenin hukuka uygun olması için öncelikle bu girişimin tıbbî müdahale niteliği taşıması gerekir.⁷⁵ Doğrudan veya dolaylı olarak tedavi amacına yönelik yapılan, tıp meslek ve sanatını icraya yetkili kimselerce, ilgilinin aydınlatılması ve rızasının da alınması suretiyle tıp ilminin objektif verileri doğrultusunda gerçekleştirilen her müdahale hukuka uygunluk sebebi olarak tıbbî müdahale kavramı içerisinde mütalaa edilir.⁷⁶ Dolayısıyla gebelik öncesi cinsiyet seçimine yönelik müdahalelerin hukuka uygun olması için;

* Tanı işlemleri bir sağlık personeli tarafından yapılmalıdır.

* Tanı işlemleri öncesinde gerekli aydınlatma yapılmalı ve rıza alınmalıdır.

* Tıp ilminin kurallarına göre gerçekleştirilmelidir.

⁷³ Şûrâ, 42/49-50.

⁷⁴ Karaman vd., *Kur'an Yolu*, IV, 652-653.

⁷⁵ İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed, *Zâdü'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbad*, I-V, (thk. Şuayb el-Arnaut, Abdülkadir Arnaut), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1981, IV, 143-145; Şinkiti, *Ahkamü'l-Ciraheti't-Tıbbiyyeti ve'l-Asarü'l-Müetterittibetü Aleyha*, Mektebetü's-Saade, Cidde, 1994, s. 39, 131; Sibai, Züheyr Ahmed ve Bâr, Muhammed Ali, *et-Tabib: Edebuhu ve Fıkhuhu*, Dârü'l-Kalem, Dimaşk, 1993/1413, s. 170, 171.

⁷⁶ Gamidi, Abdullah b. Salim, *Mesuliyetü't-Tabibi'l-Miheniyye Dirase Ta'siliyye Mukarene Beyne's-Şeriatü'l-İslâmiyye ve'l-Kavanini'l-Muasira*, Dârü'l-Endelüs el-Hadra, Cidde, 2000, s. 353.

* Doğrudan veya dolaylı olarak teşhis veya tedavi amacına yönelik olmalıdır.⁷⁷ Şöyle ki bir cinsiyete bağlı olarak görülen kalıtsal bir hastalığı tedavi etmek gibi zaruri bir durum veya zaruretle aynı konumda düşünülebilecek bir ihtiyaç bulunabilir.⁷⁸ Bu durumda girişilecek müdahale “tıbbi müdahale” olma niteliği taşıyacağı için hukuka uygun kabul edilir. Zira her hastalığın şifasını yaratan Allah⁷⁹, bazı kalıtsal hastalıkların şifasını da bu şekilde takdir etmiş olabilir. Dolayısıyla tıp ilmince tedavisi cinsiyet tercihine bağlı olduğu kesin olarak tespit edilmiş olan hastalıklarda cinsiyet seçimi tamamen bir tedavi niteliği taşır. Rabıta’ya bağlı Fıkıh Meclisi de 2007 yılında Mekke’de gerçekleştirdiği 19. dönem toplantısında 6 no’lu kararıyla bu doğrultuda karar vermiştir.⁸⁰

Tedavi amacı gütmeyen genetik tanılar beraberinde pek çok mahzuru taşımaktadır. Şöyle ki; suni dölleme tekniklerinin gelişmesi sonucu, aileler PGT yöntemiyle özel niteliklerde çocuk sahibi olmak isteyebilirler. Örneğin, bazı aileler uzun boylu, güzel ya da daha zeki çocuk talebinde bulunabilirler. Bu durumda öncelikle döllemenin doğal seyri gözardı edilmekte, laboratuvar ortamında ve tıbbi müdahale ile döllemeyi teşvik etmektedir. Bunun ekonomik ve sosyal yükleri bir tarafa, doğal yoldan dölleme imkânı olan kişileri, zorlu cerrahi uygulamalar ve hormon tedavileri gibi bazı müdahaleleri kabul etmeye mahkûm etmektedir. Diğer yandan ceninlerine üstün genetik özellikler programlamaya mali imkânları yeterli olan ailelerin çocuklarına, diğer ailelerin çocuklarına nazaran çok büyük bir biyolojik avantaj sağlanmış olacaktır. Bu da “genetik alt sınıf” ve “genetik aristokrasi” oluşmasını kaçınılmaz kılacaktır.⁸¹ Hâlbuki cinsiyet seçiminin hedefi, insan soyunu ıslah etmekten ziyade insanın yaşam kalitesini yükseltmek, hastalıkları erken tanıyarak önlemek ve etkin tedavi yöntemleri kullanarak iyileştirmektir. Ancak, bunu yaparken insanın ve tüm canlıların genetik çeşitliliğini korumak ve tek tip insan oluşturmamak önemli bir diğer ilke olarak kabul edilmelidir.⁸²

⁷⁷ Hakeri, *a.g.e.*, s. 240.

⁷⁸ Bu konuda İslam hukukçularının hareket noktasını “Hacet umumi olsun, hususi olsun zaruret menzilesine tenzil olunur.” şeklindeki külli kaidesi oluşturmaktadır. (Meymân, *a.g.m.*, s. 70).

⁷⁹ Tirmizi, *Tıb*, 2; Ebu Davud, *Tıb*, 1; İbnMâce, *Tıb*, 1.

⁸⁰ “Kararu’l-Mecmai’l-Fıkhî’l-İslamî bi Rabıtatı’l-Âlemi’l-İslamî bi Şe’ni Mevdu’: İhtiyaru Cinsi’l-Cenîn”, <http://www.fiqhacademy.org.sa> (erişim: 06.12.2012)

⁸¹ Metin, Sevtap, *Biyo-Tıp Etiği ve Hukuk*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2010, s. 236.

⁸² Üstün, *a.g.m.*, s. 106.

C. İnsan Embriyosu Deney Konusu Yapılmamalı

Tıbbi araştırma ve denemeler, önceden tatbik edilmeyen ve insan vücudu üzerindeki etkileri kesin olarak bilinmeyen faaliyetlerin tedavi veya bilimsel amaçla tatbik edilmesidir.⁸³ Tıbbi denemelerde bazen asıl hedef, bilimsel bir gayeyi ortaya çıkarmak olup tedavi ikinci plana itilmektedir. Dolayısıyla kişiyi kobay gibi kullanma amacına yönelik olan ve tedavi amacı taşımayan bu gibi girişimler kişilik haklarına saldırı niteliği taşıdığı için kural olarak hukuka aykırı kabul edilir. Çünkü hayat hakkına bağlı olarak insan sağlığı ve beden bütünlüğü de kişinin sahip olduğu haklardan olup başkalarının hukuka aykırı her türlü müdahalesine karşı kesin bir şekilde korunmuştur.⁸⁴ Bu bağlamda tıbbi etik ve hukuk açısından önemli tartışma konularından biri de anne-babanın vücudunun bir parçası ve doğacak bebeğin bir çekirdeği olarak nitelenebilen embriyo üzerinde yapılan çeşitli tıbbi girişimlerdir. Daha çok genetik hastalıkların tespit ve tedavisi maksadıyla yapılan bu tür girişimlerle, gebelik öncesi cinsiyetin istenilen doğrultuda tayin edilmesi de söz konusudur.

Sperm ve embriyo aktarmalarının deney konusu olması tıbbi hukuk açısından önemli bir problem arz etmektedir. Ancak bu sorun yalnız başına sperm ya da yumurta hücresi üzerinde yapılan deneylerde olmayıp daha çok erkeğin spermeleri ile kadının yumurta hücreleri birleştirilip bir embriyo oluşturulduğunda ortaya çıkmaktadır. Nitekim Allah (c.c.) **“Doğrusu biz insanı, imtihan etmek için karışık bir nutfeden (erkek ve kadın sularından) yarattık da onu iştirici, görücü yaptık.”**⁸⁵ buyurarak sperm ve yumurtanın birleşerek embriyo hâlini aldığını bildirmiştir. Dolayısıyla embriyo üzerinde yapılan deneyler, adeta canlı bir varlık üzerinde yapılmaktadır.⁸⁶ Deneylerin yanı sıra, tıbbi müdahale olarak kabul edilen tüp bebek uygulamaları esnasında, dölleme ihtimalinin artırılabilmesi amacıyla birden fazla embriyo oluşturulmakta ve bu biyolojik varlıkların sadece bir tanesi sonucu gerçekleştirirken diğerleri telef olabilmektedir. Öte yandan embriyo üzerinde, sonucu kanıtlanmış bazı genetik değişikliklerle bebeğin cinsiyeti belirlenebilmekte fakat zaman zaman bu işlem esnasında embriyo zarar görmektedir.

⁸³ Bayraktar, Köksal, *Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1972. s. 159.

⁸⁴ Adli, Halil, *el-Mevsuatü'l-Kanuniyye fi Mihneti't-Tıbbiyye*, Daru'n-Nahdati'l-Arabiyye, Kahire, 1989, s. 77; Zevkiler, Aydın, “Tedavi Amaçlı Müdahalelerle Kişilik Hakkına Saldırının Sonuçları”, *DÜHFD*, 1983/1, s. 24.

⁸⁵ İnsan, 76/2.

⁸⁶ Akıncı, Şahin, *Türk özel Hukukunda İnsan Kaynaklı Biyolojik Madde (Organ-Doku) Nakli Kavramı ve Bundan Doğan Hukuki Sonuçlar*, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım, Ankara, 1996, s. 176.

Genetik hastalıkların anlaşılması, doğal gidişin saptanması ve tedavi amacı ile embriyonel araştırmaların gereği kabul edilmekle birlikte bu konuda çok sayıda etik sorun bulunmaktadır. Örneğin PGT ile embriyodan tek bir hücrenin DNA'sının PCR (Polimeraze Chain Reaction)⁸⁷ ile çoğaltılması, incelenmesi ve sağlıklı hücrelerin seçimi mümkün olabilmektedir. Bu tip araştırmalar genetik hastalıkların tanı ve tedavisi için son derece yararlı olmakla beraber, araştırma amacı ile embriyoların yok edilmesine sebep olduğu için karşı çıkmaktadır. "Bilim adamı yaşama zarar vermemelidir, özürlü bir çocuk nasıl korunuyorsa embriyo da aynı şekilde korunmalıdır." şeklinde genel bir temenni dile getirilmektedir. Öte yandan embriyo araştırmaları gen tedavisi ve kanserle ilgili çok değerli bilgiler verebilmektedir. Bu nedenle insanın geleceğinin embriyo araştırmaları ve gen tedavisine bağlı olduğunu ileri süren bazı araştırmacılar bir çocuk veya gencin kanserden ölmesinden önce, preimplantasyon evresindeki bir embriyonun yok edilmesinin etik olarak daha uygun olacağını düşünmektedirler.⁸⁸

Embriyo üzerinde yapılan tıbbi denemelerin hukuka uygun bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için ulaşılmak istenen sonuç ile deneye tabi tutulan anne, baba ve cenin için muhtemel tehlikeler arasında mantıklı bir oran bulunmalıdır. "Zaruretlar memnu' olan şeyleri mübâh kılar."⁸⁹, "Zararı ammu def' için zararı has ihtiyar olunur."⁹⁰ ve "Def'i mefasit celb-i menafi'den evladır."⁹¹ gibi temel hukuk kaideleri bu oranın belirlemede esas alınabilir. Sonuçta amaçlanan hedef insanlığın yararı için bilimsel yönden zorunlu olduğu ve tehlikenin ağırlığı ile sonuç mantıklı bir oran dâhilinde bulunduğu takdirde deneysel araştırma faaliyeti hukuka uygun sayılır.⁹²

D. Doğal Dengeyi Bozucu Nitelikte Olmamalı

Allah (c.c.) "**Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık.**"⁹³ buyurarak kâinatı ve içindeki varlıkları belli bir düzen ve ölçüye göre yarattığını bildirmiştir. "**Sakın dengeyi bozmayın.**"⁹⁴ buyurarak da onun koyduğu

⁸⁷ Canlılarda bulunan özgün genetik parçacıkların (DNA veya RNA) enzimlerle çoğaltılmasıdır. <http://biyoinformatik.wordpress.com/2007/02/21/pcr-polimeraze-chain-reaction-nedir>, (erişim: 06.12.2012)

⁸⁸ Apak, Memnune, "Genetik Hastalıklar ve Prenatal Tanı ile İlgili Etik Sorunlar", *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, yıl: 1994, cilt: 2, sayı: 3, s. 129-130.

⁸⁹ *Mecelle-i Ahkâmî Adliyye*, (haz. Ali Himmet Berki), Hikmet Yayınları, İstanbul, 1982, m. 21.

⁹⁰ *Mecelle*, m. 26.

⁹¹ *Mecelle*, m. 30.

⁹² Şinkiti, a.g.e., s. 172-173.

⁹³ Kamer, 54/49.

⁹⁴ Rahmân, 55/8.

düzen ve dengeyi koruma yani sünnetullahı aykırı hareket etmeme hususunda insanları uyarmıştır.

Doğanın dengesinin korunması için erkek sayısı ile kız sayısının birbirine eşit ya da çok yakın olması gerekir. Dolayısıyla doğacak çocukların cinsiyetinin belirlenmesi şimdiden öngörülmecek demografik ve ekolojik sorunlar ortaya çıkarabileceği gibi cinsiyetlerin dağılımı konusunda var olan dengenin bozulmasına da yol açabilir. Nitekim Asya ve Doğu ülkelerinde aileler, genelde erkek çocuk istemektedirler. Bizim toplumumuzda da durum farklı değildir. Bu da dünyadaki dengenin erkek çocuğun lehine bozulabileceğini göstermektedir. Bu ise sünnetullahı aykırıdır. Zira Kur'an'da, **“Göklerin ve yerin mülkü (hükümranlığı) Allah'ındır. O, dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocukları, dilediğine erkek çocukları verir. Yahut o çocukları erkekler, dişiler olmak üzere çift verir, dilediği kimseyi de kısır yapar. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla bilendir, hakkıyla gücü yetendir.”**⁹⁵ buyrulurken cinsiyet dağılımındaki dengenin Allah tarafından belirlendiği ifade edilmiştir.⁹⁶

Doğumdan önce cinsiyetin belirlenmesinin sebep olduğu dengesizlik bazen gazetelere “Doğmayan Kızlar Ülkesi” şeklinde manşet attırarak boyutlara ulaşmıştı. Nitekim Çin'de uygulanan tek çocuk yapma politikası, erkek çocuk gelene kadar doğum yapma şansını ortadan kaldırmıştı. Bunun üzerine Çinli aileler kız çocuklarını doğduktan sonra satarak, evlatlık vererek, öldürerek veya kürtaj yoluyla ortadan kaldırmaya başlamışlardı. Bu durum kız erkek arasındaki dengenin bozulmasına yol açtığı için Çin'de 1995 yılının Ocak ayından başlayarak USG ile cinsiyet tayini yasaklanmıştır. Çünkü Ultrasonografi yöntemiyle ceninin cinsiyetini belirleyen aileler, kız çocuk olacağını anlayınca hemen kürtaj yoluna başvuruyorlardı.⁹⁷

Diğer taraftan cinsiyet seçimi için kullanılan yöntemlerin başarısızlığı söz konusu olduğunda ortaya iki olumsuz durum çıkmaktadır: Birincisi gebeliğin sonlandırılması istemi ikincisi ise istenmeyen bir bebeğin dünyaya getirilmesidir. Kaldı ki bazen yüksek bedeller ödeyerek bebeğinin cinsiyetini önceden saptamaya çalışan ana-babaların, gebeliğin sonlandırılması istemine direnmek güç olacaktır.⁹⁸ Bütün bu durumlarda hem anne sağlığı hem de bebeğin kürtaj edilmesi veya istenmeyen bir çocuk olarak doğması bakımından sorunlar ortaya çıkacaktır. Nitekim

⁹⁵ Şûrâ, 42/49-50.

⁹⁶ <http://www.diyaret.gov.tr/turkish/dy/KurulDetay.aspx?ID=1162>, (erişim: 03.11.2012)

⁹⁷ “Doğmayan Kızlar Ülkesi”, *Milliyet Gazetesi*, 05.12.1994, s. 22.

⁹⁸ Gölpinar, ve Arda, a.g.m., s. 88.

cinsiyet seçimine bağlı kürtajın yoğun olarak uygulandığı Hindistan'da 2001 yılında yapılan nüfus sayımında ülkenin zengin kesimlerinde kız çocuk doğum oranında keskin bir düşüş olduğu tespit edilmiştir.⁹⁹

Günümüzde ulaşılan ayrıntılı tıbbi bilgiler embriyonun rahim duvarına tutunmasından itibaren ayrı bir canlılık ve bütünlük kazandığını, safha safha oluşum ve yaratılışının tamamlandığını, ilk birkaç haftadan itibaren organlarının teşekkül ettiğini, hatta kalp atışlarının hissedildiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla ceninin hakları, ana rahmine düştüğü andan itibaren başlar. İnsan cenin hâlinde iken dahi sağ doğması şartıyla nakıs vücup (hak) ehliyetine sahiptir.¹⁰⁰ Bu itibarla İslam hukukunda, tıbbi ve dinî bir zaruret bulunmadıkça anne karnındaki çocuğun düşürülmesi ve aldırılması anne baba tarafından yapılmış veya yaptırılmış olsa bile suç olarak adlandırılıp haram sayılmıştır.¹⁰¹

E. Üzerinde Tasarruf Edilebilen Alanın Dışına Çıkılmamalı

Gebelik öncesi cinsiyet seçimi Allah'ın yaratmasına bir müdahale veya yaratılışı değiştirme olarak görülebilmektedir. Yaratılışa bir müdahale olduğunu düşünenler "Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder. Yahut onları, hem erkek hem de kız çocukları olmak üzere çift verir. Dilediğini de kısır kılar. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir."¹⁰² ayetlerinden hareketle cinsiyet tercihinin tamamen Allah (c.c.)'ın tasarrufunda olduğunu ifade etmektedirler.¹⁰³ Aslında bu ayetlerde biri inanç diğeri ahlak alanıyla ilgili olmak üzere iki ana tema dikkati çekmektedir. İnançla ilgili olarak şu mesajın verilmek istendiği söylenebilir: Evrendeki hiçbir varlık ve oluş Yüce Allah'ın hükümranlığı dışında düşünülmemelidir. İnsanlar için büyük önem taşıyan çocuk sahibi olma ve çocuğun cinsiyeti konusunda, tıbbî müdahalelerin etkileri dâhil olmak üzere, insan irade ve çabasının ürünü gibi görünen sonuçların da gerçekte ilâhî iradeden bağımsız olmadığı ve Allah Teâlâ'nın koyduğu yasalar çerçevesinde gerçekleştiği asla göz ardı edilmemelidir.¹⁰⁴ İkinci tema olarak ise bu ayet-i kerimelerde, evlat sahibi olma bakımından insanların dört kısma ayrıldığı beyan edilerek bir durum tespiti yapılmaktadır. Şöyle

⁹⁹ Metin, a.g.e., s. 209.

¹⁰⁰ Serahsî, a.g.e., II, 333.

¹⁰¹ Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istalihat-ı Fıkhiyye Kamusu*, I-VIII, Bilmen Basım ve Yayınevi, İstanbul, t.y., III, 148.

¹⁰² Şûrâ, 42/49-50.

¹⁰³ Meymân, a.g.m., s. 71-72; Musleh, Halit b. Abdullah, "Ru'yetün Şerriyyetün fi Tahdidü Cinsi'l-Cenin", *www.almosleh.com*, (erişim: 11.12.2012), s. 15.

¹⁰⁴ Karaman vd., *Kur'an Yolu*, IV, 652-653.

ki Allah'ın lütfuyla bazılarının sadece kız çocuğu, bazılarının sadece erkek çocuğu, bazılarının da hem kız hem erkek çocuğu olur. Bazılarının ise hiç çocuğu olmaz.¹⁰⁵

Doğum öncesi cinsiyet seçimini yaratılışı değiştirme olarak görenler bunu Allah'ın yaratma kanunu olan sünnetullah'a aykırı bir davranış olarak değerlendirirler. Onlara göre bunu yapanlar şeytanın emrini yerine getirmiş olurlar. Nitekim Allah (c.c.) bir ayette bu duruma şöyle işaret etmektedir: **“Allah onu (şeytanı) lânetlemiş; o da: ‘Yemin ederim ki, kullarından belli bir pay edineceğim, onları mutlaka saptıracağım, muhakkak onları boş kuruntulara boğacağım, kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar (putlar için nişanlayacaklar), şüphesiz onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler’ (dedi). Kim Allah'ı bırakır da şeytanı dost edinirse elbette apaçık bir ziyana düşmüştür.”**¹⁰⁶ Bu nedenle çiftlerin arzularına uyararak erkek veya kız çocuğu sahibi olmalarını sağlamak için genlere yapılacak müdahale doğal dengeleri bozma ve yaratılışı değiştirme açısından caiz görülmez.¹⁰⁷ Kanaatimizce yaratılışı değiştirme ile doğum öncesi cinsiyet seçimi birbirinden farklıdır. Çünkü biri varlık üzerinde gerçekleştirilirken diğeri henüz bir canlı varlık özelliği kazanmayan embriyo üzerinde gerçekleştirilmektedir. Nitekim müfessirler yukarıdaki ayetin tefsirinde **“Allah'ın yarattığını değiştirecekler.”** ifadesini daha çok **“Allah'ın dinini değiştirmek”** veya **“insan bedeni üzerinde estetik amaçlı girişimlerde bulunmak”** olarak yorumlamışlardır.¹⁰⁸

Yaratılışa müdahale bağlamında dikkat çeken bir diğer ayetin meali de şöyledir: **“Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren odur. Ondan başka ilâh yoktur. O mutlak güç ve hikmet sahibidir.”**¹⁰⁹ Bu ayette yer alan **“Dilediği gibi şekillendiren”** ifadesi müfessirler tarafından, **“erkeklik, dişilik, güzellik, çirkinlik, siyahlık, beyazlık, uzunluk, kısalık, mutluluk ve bedbahtlık gibi nitelikleri verendir.”**¹¹⁰ şeklinde yorumlanmıştır. Kanaatimizce ayette yer alan **“rahimlerde”** kaydı bu ayetin cinsiyet seçimi bağlamında ele alınmasını engellemektedir. Çünkü cinsiyet seçimi ancak dölleme gerçekleşmeden veya embriyo rahme yerleştirilmeden yapılan bir işlemdir. Hâlbuki ayette belirtilen durum en azından embriyonun

¹⁰⁵ Taberi, a.g.e., XX, 538.

¹⁰⁶ Nisâ, 4/118-119.

¹⁰⁷ Meymân, a.g.m., s. 78-79.

¹⁰⁸ Taberi, a.g.e., VII, 501-502; İbn kesir, a.g.e., IV, 278-279; Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-X, (Sadeleştirilenler: İsmail Karaçam vd.), Azim Dağıtım, İstanbul, t.y., III, 88; Karaman vd., *Kur'an Yolu*, II, 115-116.

¹⁰⁹ Âl-i İmrân, 3/6.

¹¹⁰ Taberi, a.g.e., V, 186; Kurtûbî, a.g.e., V, 15.

rahim duvarına tutunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu aşamadan sonra girişilecek her türlü müdahale hukuka aykırıdır.

Hadisi şeriflerde de cinsiyet seçiminin yaratılışa bir müdahale olmadığına dair işaretler vardır. Nitekim Enes (r.a)'den rivayete Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"...Erkeğin menisi koyu ve beyazdır, kadının menisi ise ince ve sarıdır. Bunlar bir araya geldiğinde, erkeğin menisi kadınınkine galebe çalarsa Allah'ın izni ile çocuk erkek olur. Kadının menisi erkeğinkine galebe çaldığı zaman da Allah'ın izni ile çocuk kız olur..."**¹¹¹ Bu hadis, erkeklik ve dişiliğin bir takım sebeplere bağlı olduğunu göstermektedir. Doktorun yaptığı da cinsiyetin istenilen doğrultuda gerçekleşmesini sağlayacak sebebi gerçekleştirmektir. Dolayısıyla yaratılışa bir müdahale söz konusu değildir.¹¹²

V. Günümüz hukuk Sistemlerinde Embriyonun Korunmasına Dair Yasal Düzenlemeler

Embriyo üzerinde yapılan çalışmaların neden olduğu sorunlar; bazı ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Yapılan düzenlemelerle embriyoyu koruma ve embriyo üzerinde yapılan araştırma veya denemeleri sınırlama amaçlanmıştır. Bu çerçevede İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Unesco'nun 1997 tarihli toplantısında oy birliğiyle kabul edilmiştir. "İnsan Genomu Üzerinde Araştırma" başlığı altında ise öncelikle gen araştırmalarının, insan hakları temel özgürlükler ve insan onurundan daha değerli olamayacağı vurgulanmıştır. Ardından da üreme amaçlı insan klonlamasının insan onuruna aykırı olduğu belirtilerek yasaklanmıştır. Bu bölümde genetik araştırmaların teşhis ve tedavi amaçlı olması gerektiği düzenlenmiştir.¹¹³

Avrupa Konseyi Biyotıp Sözleşmenin IV. bölümde "insan genomu" başlığı altında genetik ayrımcılık yasağı, genetik araştırmaların sadece sağlık ve sağlık amaçlı araştırma amacıyla, genetik müdahalelerin yalnızca "önleme, teşhis ve tedavi amacıyla" ve altsoyun genomunda değişiklik yapılması amacı taşımamak şartıyla yapılabileceğini, son olarak da cinsiyetle ilgili kalıtsal hastalıklar hariç olmak üzere doğacak çocuğun cinsiyetini seçmek amacıyla suni dölleme tekniklerinin kullanılmayacağı düzenlenmiştir. Böylelikle bilim dünyasının gündeminde

¹¹¹ Müslim, Hayız, 34.

¹¹² Bâz, a.g.m., II, 875.

¹¹³ "The Universal Declaration on The Human Genome And Human Rights", <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001229/122990eo.pdf>, (erişim: 06.11.2012).

olan pek çok etik tartışmada pozitif hukuk normu ile sınırlamalar getirmektedir.¹¹⁴

Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi'nin daha önce yürürlüğe giren Alman Embriyonun Korunması Kanunu'nun 3. maddesinde çocuğu cinsiyete bağlı ağır genetik bir hastalıktan koruma amacı dışında, cinsiyet belirleme kastıyla yumurta hücresinin kromozomlarını seçerek dölemeye bir yıla kadar hapis veya para cezası getirmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde ise embriyo üzerindeki araştırmalara sadece tedavi amaçlı denemelerde izin verilmektedir.¹¹⁵

İngiltere'de 1990 tarihli "İnsan Döllenmesi ve Embriyoloji Yasası" (The Human Fertilisation and Embryology Act) ile tıbbi nedenlerle yapılacak cinsiyet tercihi izin verilmiş, ancak sosyal nedenler ile yapılacak cinsiyet tercihi yasaklanmıştır. Ayrıca Uygulama Yönetmeliği'nde de sadece embriyo üzerinde müdahale ile değil, sperm ayrıştırması yoluyla da cinsiyet seçimi yasaklanmıştır.¹¹⁶

Türkiye'de, embriyo üzerinde, tüp bebek üretme hariç her türlü bilimsel veya tedavi amaçlı faaliyetler ÜYTE¹¹⁷ ile yasaklanmıştır. Ayrıca aynı yönetmeliğin 18. maddesinin 9. fıkrasında "Cinsiyetle ilgili ciddi bir kalıtsal hastalıktan kaçma hali hariç, doğacak çocuğun cinsiyetini belirleme amaçlı gonad ve/veya embriyo seçimi ve transferi yapılamaz." denilerek cinsiyeti belirlemeye yönelik müdahaleler de yasal bir zemine oturtulmuştur. Ancak kanuni dayanağı olmayan bir yönetmelikle ceza konulamayacağına göre ÜYTE'deki bu yasaklamanın gerçekte cezaî bir yaptırımının olmadığı ve sadece korkutucu bir nitelik taşıdığını söyleyebiliriz. Diğer taraftan Türk Ceza Kanunu'nun 99 ve 100. maddeleri ile 14.11.1983/7395 sayılı "Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük"le on haftadan önce kürtaj yapılabilmesine yönelik getirilen serbestlikler de ÜYTE'deki cinsiyet tercihiyle ilgili düzenlemeyi dolaylı olarak devre dışı bırakmaktadır. Çünkü cinsiyet seçimi yapmak isteyen aileler ya en başta gen taraması sonucu kendi istedikleri cinsiyette bir bebeğin döllenmesini sağlamakta yahut da gen testleri ile çocuğun cinsiyetini hamileliğin erken haftalarında öğren-

¹¹⁴ "Council of Europe European Treaties ETS No: 164 Convention for The Protection of Human Right and Dignity of The Human Being With Regard to The Application of Biology and Medicine: Convention on Human Right and Biomedicine", <http://www.bioethicsanddisability.org/council.htm> (erişim: 06.11.2012)

¹¹⁵ Cin, M. Onursal, *Tıp Etiği ve Cezaî Sorumluluk*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2004, s. 194-196.

¹¹⁶ Wilkinson, a.g.m., s. 4-5.

¹¹⁷ Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik, 6 Mart 2010 tarihli Resmi Gazete, Sayı: 27513.

mektedirler. Buna bağlı olarak da kendi istedikleri tercihe uygun olması halinde gebeliğe son vermektedirler.

Sonuç

İslam dini neslin korunması ve devamı için evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı teşvik etmiştir. İnsanların, dinin bu tavsiyesini dikkate alarak evlenmeleri ve çocuk sahibi olmak istemeleri aynı zamanda insan fitratının bir gereğidir. Ancak zaman zaman insanların birtakım sosyokültürel ve ekonomik nedenleri bahane ederek cinsiyet ayrımcılığı yaptıkları ve daha çok erkek çocuklarının olmasını istedikleri de bir vakiadır. İnsanların cinsiyet ayrımcılığına dayalı tercihleri birtakım geleneksel uygulamaları ve hurafeleri de da beraberinde getirmiştir. Çin takvimi ve evlendiği gün gelinin kucağına erkek çocuğun konulması bu duruma örnek gösterilebilir.

Tıp ilminde yaşanan yeni gelişmeler bir taraftan bu geleneksel yöntemlerin asılsızlığını ortaya koyarken diğer taraftan da cinsiyet seçimi yapmak isteyenleri ümitlendirmiştir. Çünkü Tıbbın günümüzde geldiği aşama, doğum öncesinde çiftlerin doğacak çocuklarının cinsiyetini tıbbi yardımla seçebilmelerine imkân vermektedir. Ayrıca bu alandaki gelişmeler, genetik hastalıkların teşhis ve tedavisinde yeni imkânlar sunmakta ve ailelere sağlıklı çocuk sahibi olma fırsatı sağlamaktadır.

Çocuk cinsiyetinin seçiminde en fazla kullanılan ve bilimsel nitelik taşıyan yöntemler Preimplantasyon Genetik Tanı (PGT) ve sperm ayrıştırma yöntemidir. Bu yöntemler bilimsel olsalar da uygulama aşamasında “tıbbi müdahale” olma niteliğinden uzaklaştığında hukuka aykırı kabul edilir ve uygulayanlar yaptıkları işlemlerden dolayı sorumlu tutulur. Çünkü meşru bir gayeye ulaşmada kullanılacak vasıta ve metodun da meşru olması esastır. Bu durumda PGT ve sperm ayrıştırma yöntemini kullanarak yapılan cinsiyet seçimi ancak şu şartlar altında hukuka uygun kabul edilebilir:

* Tedavisi cinsiyet tercihine bağlı olduğu kesin olarak tespit edilmiş olan kalıtsal bir hastalığı tedavi etmek gibi zaruri bir durum veya zaruretle aynı konumda düşünülebilecek bir ihtiyaç bulunmalıdır.

* Tıbbi zorunlulukta bireysel ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmalıdır. Her bir vakıya ayrı ayrı değerlendirilerek cinsiyet tercihine izin verilip verilmemesine karar verilmelidir. Bir aile için verilen karar başkaları için emsal teşkil etmesinin önüne geçilmelidir.

* Sperm ayrıştırması döllenmeden önce, embriyo seçimi de embriyonun rahim duvarına tutunmasından önce yapılmalıdır.

* Anne babanın keyfi isteklerine ve toplum baskısına boyun eğerek cinsiyet ayrımcılığına sebebiyet verecek saiklerle yapılmamalıdır. Tıbbi zorunluluk gibi bir nedene dayanmayan ve etik değerler açısından tolere edilemeyecek olan uygulamaların, önüne geçmek için de yasal ve idari tedbirler alınmalıdır.

* Ailede kız veya erkek çocuğunun yokluğu ve buna bağlı olarak ailedeki bir takım geçimsizlikler gibi duygusal gerekçeler cinsiyet tercihinde dikkate alınmamalıdır.

* Cinsiyet seçiminin hedefi, insan soyunu ıslah etmekten ziyade insanın yaşam kalitesini yükseltmek, hastalıkları erken tanıyarak önlemek ve etkin tedavi yöntemleri kullanarak iyileştirmek olmalıdır.

* Cinsiyet seçimine yönelik müdahalelerde insanın ve tüm canlıların genetik çeşitliliğini korumak ve tek tip insan yaratmamak önemli bir ilke olarak kabul edilmelidir.

* Cinsiyet seçimi anne-babanın rızası alınmak şartıyla güvenilir ve uzman sağlık personeli tarafından bu işleme uygun laboratuvar ortamında tıp ilminin kurallarına uygun olarak yapılmalıdır.

Neticede fitratı gereği evlenen her çift çocuk talebinde bulunabilir ve doğacak çocuklarının sağlıklı, iyi ve güzel huylu olmalarını isteyebilir. Çocuk sahibi olduktan sonra da bunu Allah'ın bir nimeti olarak bilip cinsiyetine bakmaksızın onları en güzel şekilde yetiştirmek için gayret göstermelidir. Çocukları arasında ayırım yapmamalı ve onlardan birini öbürüne tercih etmemelidir. Çünkü kız ve erkek yaratılış itibarıyla aynı değer ve saygıya layıktır.

Kaynakça

Adli, Halil, *el-Mevsuatü'l-Kanuniyye fi Mihneti't-Tıbbiyye*, Daru'n-Nahdati'l-Arabiyye, Kahire, 1989.

Akncı, Şahin, *Türk özel Hukukunda İnsan Kaynaklı Biyolojik Madde (Organ-Doku) Nakli Kavramı ve Bundan Doğan Hukuki Sonuçlar*, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım, Ankara, 1996.

Âlûsî, Ebü's-Senâ Şehâbeddîn Mahmûd b. Abdullâh b. Mahmûd, *Ruhü'l-Meani fi Tefsiri'l-Kur'âni'l-Azim ve's-Seb'i'l-Mesani*, 16 ciltte 30 cilt, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, t.y.

Apak, Memnune, "Genetik Hastalıklar ve Prenatal Tanı ile İlgili Etik Sorunlar", *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, yıl: 1994, cilt: 2, sayı: 3, s. 127-130.

Aydın, Öykü Didem, "Cinsiyeti Önceden belirlemenin Ahlaki ve Hukuki Boyutları", *Ankara Barosu Dergisi*, 1982/2, s. 85-121.

Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b.Musa el-Hanefi, *Umdetü'l-Kari Şerhi Sahihü'l-Buhari*, I-XV, (thk.: Abdullah Mahmud Muhammed Ömer), Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 2001.

Bâr, Muhammed Ali, *Kur'an-ı Kerim ve Modern Tıbbıya Göre İnsanın Yaratılışı*, (çev.: Abdülvehhab Öztürk), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2010.

Bardakoğlu, Ali, "Cinsi Hayat", *İlmihâl*, I-II, Divantaş, İstanbul, 1999, II, 123-142.

Bayraktar, Köksal, *Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1972.

Bâz, Abbas Ahmed Muhammed, "İhtiyaru Cinsi'l-Mevludi ve Tahdidihî kable Tahallukihî ve viladetihî beyne't-Tıbbi ve'l-Fıkh", *Dirasatun Fıkhiyye fi Kazâyâ Tıbbiyye Muasra*, I-II, Dâru'n-Nefâis, Amman, 2001, s. 847-884.

Bilmen, Ömer Nasuhi (ö. 1971), *Hukukî İslamiyye ve İstalahatı Fıkhiyye Kamusu*, I-VIII, Bilmen Basım ve Yayınevi, İstanbul, t.y.

Cin, M. Onursal, *Tıp Etiği ve Cezai Sorumluluk*, Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2004.

Demiray, Ebru ve Yılmaz, Özlem, "Helicobacter Pylori'de Antibiyotik Direnci Ve Direncin Saptanmasında Kullanılan Moleküler Yöntemler", *Mikrobiyoloji Dergisi*, yıl: 2005, sayı: 39, s. 399-408.

Erdemir, Ayşegül Demirhan, "Genetik Danışmana Gerek Duyulan Genetik Hastalıklar ve Tıbbi Elikteki Yeri", *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, yıl: 1998, cilt: 6, sayı: 2, s. 73-82.

Gamidi, Abdullah b. Salim, *Mesuliyetü't-Tabibi'l-Miheniyye Dirase Ta'siliyye Mukarene Beyne's-Şeriatil-İslâmiyye ve'l-Kavanini'l-Muasıra, Dârü'l-Endelüs el-Hadra*, Cidde, 2000.

Gazalî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed, *el-Mustasfa min İlmi'l-Usul*, I-II, el-Matbaatu'l-Emîriyye, Kahire, 1324.

-----, *İhyau Ulumi'd-Din*, Dârü'l-Fikr, I-V, Beyrut, 1989.

Gölpınar, Selmin ve Arda, Berna, "Tıbbi Etik Açısından Doğum Öncesinde Cinsiyet Belirlenmesi", *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuk-Tarihi Dergisi*, Yıl: 1995, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 85-89.

Hakeri, Hakan, *Tıp Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

Hamidullah, Muhammed, "İslamî İlimlerde İsrailiyyât Yahut Gayri İslamî Menşeli Rivayetler", *Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, (çev.: İbrahim Canan), yıl: 1977, sayı: 2, s. 294-319.

İbn Hacer el-Askalani, Ebü'l-Fazl Şehabeddin Ahmed, *Fethü'l-Bari bi-Şerhi Sahihi'l-Buhari*, I-XIII, (thk.: Muhammed Fuad Abdülbaki, Muhyiddin Hatîb), Dârü'l-Marife, Beyrut, t.y.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed (ö. 751/1350), *Zâdü'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbad*, I-V, (thk. Şuayb el-Arnaut, Abdülkadir Arnaut), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1981.

İbn Kesir, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim*, I-XV, (thk. Mustafa Seyyid Muhammed, Muhammed Seyyid Reşad vd.), Müessesetü Kurtuba, Kahire, 2000.

-----, *el-Bidâye ve'n-Nihaye*, I-XXI, (thk.: Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki), Daru Hicr, Cize, 1997-1999.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Muhammed ibn Mükerrerem, *Lisanu'l-Arab*, I-VI, Darü'l-Meârif, Kahire, t.y.

İsfahanî, Râgıb, *el-Müfredat fî Garibi'l-Kur'an*, Kahraman Yayınevi, İstanbul 1986.

Kahraman, Semra, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı-II*, 16-18 Kasım, 2007, Kızılcahamam-Ankara, (Yayına hzl. Mehmet Bulut), Ankara, 2009.

Karaman, Hayreddin; Çağrı, Mustafa; Dönmez, İbrahim Kafi; Gümüş, Sadrettin, *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*, I-V, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2003-2004.

Karaman, Hayrettin, *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı-II*, 16-18 Kasım, 2007, Kızılcahamam-Ankara, (Yayına hzl. Mehmet Bulut), Ankara, 2009.

-----, *Hayatımızdaki İslam*, İz yayıncılık, İstanbul, 2002.

Kasapoğlu, Abdurrahmen, "Kur'an'a Göre Çocuklar Arasında Cinsiyet Ayrımcılığı", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, yıl: 2005, sayı: 10-1, s. 75-96.

Kaya, Mahmut, *İslam Kaynaklarına Göre Aristoteles ve Felsefesi*, Ekin Yayınları, İstanbul, 1983.

Kitâb-ı Mukaddes, Kitapı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1997.

Kocatürk, Utkan, *Tıp Terimleri Sözlüğü*, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, 2006.

Konuk, F. Zehra, "Biyoetik ve Hukuk Yönünden Gen Bilimi", *Sağlık Hukuku Makaleleri*, (haz.: İstanbul Barosu yayın Kurulu), İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2012, s. 55-77.

Köknel, Özcan, *Kinliğini Arayan Gençliğimiz*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2001.

Kurtûbî, Ebu Abdillâh Muhammed ibnAhmed, *el-Câmiu li-Ahkâmî'l-Kur'ân*, I-XXIV, (thk. Abudullah b. Abdilmuhsin et-Türkî), Müessesetü'r-Risâle, Beyrrut, 2006.

Mecelle-i Ahkâmi Adliyye, (haz. Ali Himmet Berki), Hikmet Yayınları, İstanbul, 1982.

Metin, Sevtap, *Biyo-Tıp Etiği ve Hukuk*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2010.

Meymân, Nâsır Abdullah, “İhtiyârü Cinsi'l-Cenîn mine'l-Manzûru's-Şer'î”, *Mecelletu Mecmai'l-Fıkhi'l-İslâmî*, yıl: 1427/2006, cilt: 19, sayı: 22, s. 39-88).

Milliyet Gazetesi, 05.12.1994.

Nesefi, Ebü'l-Berekat Hafızüddin Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, *Tefsirü'n- Nesefi: Medârikü't-Tenzîl ve Hakaikü't-Te'vîl*, I-III, (thk.: İbrâhim Muhammed Ramazan), Dârü'l- Kalem, Beyrut, 1989.

Râzi, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin, 16 ciltte 32 cilt, *et-Tefsirü'l-Kebir: Mefatihü'l-Gayb*, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1990.

Serahsî, Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl (ö. 483/1090), *Usulü's-Serahsi*, I-II, (thk. Ebu'l Vefa el-Afgani), Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1993.

Sibaî, Züheyr Ahmed ve Bâr, Muhammed Ali, *et-Tabib: Edebuhu ve Fıkhuhu*, Dârü'l-Kalem, Dimaşk, 1993/1413.

Şinkiti, Ahmed Mezid Çekni, *Ahkamü'l-Ciraheti't-Tıbbiyyeti ve'l-Asarü'l-Müterettibetü Aleyha*, Mektebetü's-Saade, Cidde, 1994.

Şübeyr, Muhammed Osman, “Mevkifü'l-İslam mine'l-Emr'adi'l-Verâsiyyeti”, *Dirasatun Fıkhiyye fî Kazâyâ Tıbbiyye Muasira*, I-II, Dârü'n-Nefâis, Amman, 2001s. 331-347.

Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiü'l-Beyân an Te'vili Ayi'l-Kur'an*, I-XXVI, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki), Darü Hicr, Cize, 2001.

Taneli, Fatma, “Flow Sitometri Tekniği ve Klinik Laboratuvarlarda Kullanımı”, *Türk Klinik Biyokimya Dergisi*, yıl: 2007, cilt: 5, sayı: 2, s. 75-82.

Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik (ÜYTE), 6 Mart 2010 tarihli Resmi Gazete, Sayı: 27513.

Üstün, Çağatay, “Tıpta Yeni Bir Çağ: İnsan Genetik Şifresinin Haritası İlan Edildi”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, yıl: 2000, cilt: 8, sayı: 2, s. 105-110.

William Mac Donald, *Kutsal Kitap Yorumu (Eski Antlaşma Serisi)*, I-V, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2004.

Yaman, Ahmet, "İslam Hukuku Açısından Genetik Kopyalama", *Diyanet Aylık Dergi*, Aralık, 2000, s. 65-69.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-X, (Sadelerleştirenler: İsmail Karaçam vd.), Azim Dağıtım, İstanbul, t.y.

Zevkliler, Aydın, "Tedavi Amaçlı Müdahalelerle Kişilik Hakkına Saldırının Sonuçları", *DÜHFD*, 1983/I, s. 1-37.

Elektronik Kaynakça

"Council of Europe European Treaties ETS No: 164 Convention for The Protection of Human Rights and Dignity of The Human Being With Regard to The Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine", <http://www.bioethicsanddisability.org/council.htm> (erişim: 06.11.2012)

<http://www.diyaret.gov.tr/turkish/dy/KurulDetay.aspx?ID=1162> (erişim: 03.11.2012)

<http://biyoinformatik.wordpress.com/2007/02/21/pcr-polimeraze-chain-reaction-nedir/> (erişim: 06.12.2012)

<http://www.jinekolojivegebelik.com/2008/07/bebein-cinsiyetini-semek-mmkn-m.html> (erişim 15.09.2012).

"Kararu'l-Mecmai'l-Fıkhî'l-İslamî bi Rabitati'l-Âlemi'l-İslami bi Şe'ni Mevdu': İhtiyaru Cinsi'l-Cenîn", <http://www.fiqhacademy.org.sa> (erişim: 06.12.2012)

Musleh, Halit b. Abdullah, "Ru'yetün şeriyetün fi tahdidi cinsil cenin", www.almosleh.com. (erişim. 25.11.2012).

"The Universal Declaration on The Human Genome And Human Rights", <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001229/122990eo.pdf>, (erişim. 06.11.2012).

Wilkinson, Stephen, "Sexism, Sex Selection And Family Balancing" <http://pol285.blog.gustavus.edu/files/2009/08/Wilkinson-Sexism-Sex-Selection-and-Family-Balancing.pdf>, (erişim: 27.11.2012).

